

Українське Нозацтво

Рік XVI

Жовтень — Грудень 1979

6 (59)

ДМИТРО ВІТОВСЬКИЙ

Полковник УГА — один із чільних виконавців Зриву 1-го Листопада
Державний Секретар Військових Справ Західньої Области У.Н.Р.
Ранком 1-го листопада 1918 року Він вислав до Києва таку телеграму:
«Занятий українським військом Львів посилає поклін Києву
— столиці Соборної України
(Патрон Куреня УВК число 38 у Вінніпегу)

Українське Козацтво

Рік XVI

Жовтень — Грудень 1979

6 (59)

З КОЗАЦЬКИМ СВЯТОМ ПРЕЧИСТОЇ ПОКРОВИ

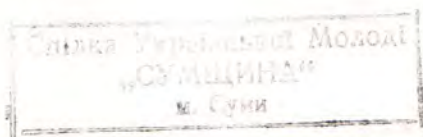
Вітаю ВАС сини і дочки України !
Вітаю Вас-нащадків славних козаків
Вас побратими і посестри,
Як носіїв найвищих ідеалів людства:
Відваги, вірності й братерства.
Відвага — виростає з сили Віри,
А вірність кріпне від надії,
Братерство ж родиться з Любови.

Козак тоді лише — козак
Тоді достойний синовства
У Матері Святої Покрови,
Коли, як Син її Ісус,
Що нам розкрив Христа в людині,
Віддасть себе в самопожертву
Ідеї щастя для других.
Чи то поборювати кривду,
Чи то на змаг з наїздником лихим,
Козак іде озброєний Христом.
Пречиста Мати сина привіта
У кожному серці козака — борця,
Коли воно є носієм Добра й Любови.
Підіймемо ж традицію освячену ввіках
Отими велетнями духа,
Що зорять нам з глибин століть.
Зразком Христового лицарства.

І прапор синьо-жовтий з малиновим
Хай майорить Пречистої Покровом
Над лавами новітнього козацтва.
Хай речники одвічного Добра —
Надія, Віра і Любов,
В упертій боротьбі за щастя України,
Над ворогом нам радість
перемоги принесуть.

Образ Покрови Пресвятої Богородиці
в Буенос-Айресі
пензля мистця Віктора Цимбала

Докія Цапко

ЗІ СВЯТОМ ПОКРОВИ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ !

Сердечно вітаємо всіх українців — синів і дочок козацької нації, до рук яких прийде це звернення «Українського Козацтва» !

Всім Вам широко бажаємо здоров'я, щастя, всякого добробуту, а найголовніше — успіхів у Вашій благородній праці та змаганнях у службі Богові й Україні !

Свято почитання нашої небесної Покровительки прийшло до нас з глибоких століть, ще за великої Княжої доби нашої державности та за славних Гетьмансько-Козацьких часів.

Наші пращури — славетні запорожські лицарі обходили це свято з надзвичайними урочистостями. Так бувало і на всіх просторах України до часу, коли Москва, зруйнувавши Січ Запорозьку — осередок волі й слави українського народу, поступово все міцніше та ширше нищила всі наші, Богом дані, самобутні вольності, права, культурні здобутки та побутові й християнські звичаї.

Але ніякий ворог не в силі знищити духу козацької нації та сили козацьких національних традицій. Вони живуть і до цього часу та горять неугасимим огнем, а де не можна, то безперестанно жевріють в серцях нашого народу. Це діється і серед непокірних синів нашої нації, що були примушені залишити рідний край і перебувати на чужині. Це не вгасає і серед тих наших братів і сестер, що ще терплять під московським безбожним займанцем.

Коли в 1917 році у московській в'язниці народів, що зветься російською імперією, сталася революційна зміна влади і її політичного устрою, то засяяв промінь волі і для нашого народу. Тоді під омофором Святої Покрови відродилось Українське Вільне Козацтво і як і все українське військо, відновило криваву боротьбу проти нової московської комуністичної влади за свою Віру, за свій Батьківський Дім — за незалежність Української Держави.

Тоді, хоч і боляче це казати, — «встоятись не було сили». Трудно було не лише побороти навалу московської орди, але також ще завинили і ті наслідки духової руїни від чужих впливів в деяких колах нашого суспільства, над чим старались наші воєни протягом трьохсотлітнього свого панування.

Але кров пролита за волю нації не лишається без сліду. Вона, як животворча сила, заговорить в серцях і ділах нащадків. Так було в історії всіх народів, що боролись за свою волю. Тим більше діє й буде діяти цей соціологічний закон буття нації в нащадках свободолюбивої козацької нації. «Козацькому роду нема переводу !»

Ще прийде час, коли, як не ми, то нащадки наші дочекаються відновлення Української Самостійної Соборної Держави і будуть в і л ь н о славити ТВОРЦЯ Й ПРЕЧИСТУ ПОКРОВУ Козацьку, як те робили колись преславні запорожці.

Гаряче віримо, що в тому нам може Господь Бог, Святий Юрій і Пречиста Мати !

• • •

Козацтво в Україні — це твір нації і належить до категорій історичних і вічних, як і сама нація в цілості.

Підходити до розуміння козацтва з вузькозагумінковими міркуваннями не можна. Це твір є для всіх патріотів. В козацтві є місце для всіх верств українського народу: і для селянства, і для робітництва і для всіх інтелектуальних професій, для світської інтелігенції, й для духовництва в їхній службі Батьківщині.

Українське козацтво завжди найвище шанувало волю і спонтанно повставало проти всякого займанця.

Козацтво існувало і в старій Гетьманщині на всіх теренах її держави, що відродилась після княжого періоду, і в республіканській Січі Запорозькій. Козацтво існувало і при різних формах вільного державного життя найновішого ренесансу України: і за Української Центральної Ради, і за Гетьманської Держави і за Директорії Української Народньої Республіки.

В козацькому русі гармонійно поєднуються народовластя з пошаною й послухом до верховної репрезентації нації, до її символу єдності і державного суверенітету.

Українське Вільне Козацтво мало і має за свою головну мету оборону вольностей і прав України та боротьбу проти всякого займанця, а не руїницьку боротьбу за внутрішню владу в українській державі.

Козацький рух був з давніх давен і зараз є притягуючим для мас нашої волелюбної і войовничої нації. Зокрема це проявилось у трудні для неї історичні часи.

В літописі Грабянки читаємо:

...«Скільки в Україні людей, стільки й козаків. Їх не треба примусово скликати, як то в чужих країнах діється, не треба платні обіцяти: сповістить старший, або установлений для набору, і буде війська, скільки треба, як трава збереться; і вірно сказано турецькому султанові на запит про кількість козацького війська: в нас — що лоза, то й козак, а де байрак, то по сто й по двісті козаків там, і всі вони на війні дуже хоробрі ...»

Про них і султан турецький сказав: коли сусідні держави на мене йдуть, я на обидва вуха сплю, а про козаків мушу одним ухом слухати...

Ол. Тайлер в Елінбурзі писав:

«... Україна — це край населений свободолюбною нацією козаків ...»

А ось слова вкладені в уста гетьмана Івана Мазепи в «Мемуарах» д'Азе-

ма д'Орвій. Амстердам, 1764 р.:

... «У козаків закон: або смерть, або свобода. Права і вольності йому більш милі, як життя. Я проллю кров за збереження його свободи. Народ український швидше покине свої осідки, ніж стане рабом ... Тяжке ярмо, під яким перебуває московський народ, і до якого він звик, зовсім не надається для того, щоб поработити горду душу козацької нації.»

І ось ця правда вічно притягуючої сили козацької ідеї, що тече в нашій крові і свідомо чи несвідомо ірраціонально, але спонтанно проявляється в нас з діда-прадіда, дала себе пізнати і за останні вже понад півсотні літ Української Визвольної Боротьби.

В Галицькій волості нашої землі постав Легіон Українських Січових Стрільців», які навіть у своїй назві пов'язали себе з історичною назвою козацької матері — Січі Запорозької.

Козацький рух воскрес в Наддніпрянській Україні у спонтанному відродженні й зрості багатотисячних лав «Українського Вільного Козацтва», що кинулось боронити Батьківщину від большевицької Москви та внутрішньої анархії революційного часу, доки не зорганізувалась наша регулярна армія. Та й потім з нею або в її складі, плече в плече брало участь в збройній боротьбі. В році ж 1918-му українське козацтво набрало характеру станової організації, і той стан безперервно, хоч і пасивно, існував до революції 1917 року та був скасований лише в тому році.

Дух козацький провадив і всією Українською Дієвою Армією за всіх тодішніх політичних влад України. Во яки бо того новітнього нашого війська і за Центральної Ради, і за Гетьмана, і за Директорії УНР не звалися «салдатами», а серед народніх мас — «москалями», а звалися тільки «козаками» а то й «Запорожцями»...

І бравурна «Карпатська Січ» в Карпатській Україні 1938-39 років і славна дивізія «Галичина» від року 1944,

що потім перетворилася у «Першу Українську Дивізію Української Національної Армії» — були переємцями тієї ж козацької ідеї, того ж козацького руху збройної боротьби за Україну.

А легендарна Українська Повстанська Армія в 1942-43 також довершила той рух воскресіння козацької ідеї й козацького духа й голосу козацької крові. Сталося це офіційним наказом-признанням небесної опікунки над українською зброєю Всемогучої Покрови Пресвятої Богородиці. Це ж бо було відновлення заповіту великого Князя Ярослава Мудрого, що віддав весь український нарід і своїх воїнів-дружинників під Її святу опіку. Це ж було пригадкою універсалу гетьмана Пилипа Орлика, що наказав вважати свято Покрови першим святом після свят Різдва і Воскресіння Христового. Це була дія загробної сили великих гетьманів Богдана Хмельницького та Івана Мазепи, що їх козаки боронили Віру Христову і бились за волю України під святим Покровом Богородиці.

«Куди козака доля не закине — все буде козак» — каже наша приповідка. Тому то все українське військо, як еманация української нації, було, а його комбатанські — ветеранські організації і на далекій чужині й досі є по своїй внутрішній ідеї і по духу — козацькими. А «Українське Вільне Козацтво» як організація, по мимо всяких труднощів і перешкод як зовнішніх так і внутрішніх, звичайних зокрема на еміграції, існує вже безперервно 63-й рік, маючи 38 куренів так, як колись було таке саме число куренів на Запорізькій Січі.

* * *

20-го березня 1638 року Гетьман Війська Запорозького Остряниця видав до всього українського народу універсал, в якому писав:

«... Тому, що ви, брати наші, свідомі походження козаки, по обох боках р. Дніпра в Україні жиючи, з усім народом міським і сільським, все те,

що тут коротко написано, зрозумівцем і бажанням до нас і з'єднавшись з нами ... з всесильною помічю Божою, з завзяттям розпочинатимемо військові дії й міроприємства проти своїх ворогів...

Цим закликом, тільки в сучасній його інтерпретації, відповідній до потреб і обставин нашого перебування, далеко від уярмленої Батьківщини нашої України, звертаємось і ми, організовані в закордонних куренях Українського Вільного Козацтва, до широких кіл колишнього українського вояцтва і до ширшого українського суспільства а особливо до молодечих організацій, без різниці місць походження, стану, християнського віровизнання і політичного самостійницького переконання.

Зрозумійте козацьку правду! Поставтеся прихильно до козацької ідеї й козацького руху на чужині! Виявіть своє активне відношення до відновлення духа славної, але невмирущої давнини! Приєднайтеся своєю самопосвятою і своєю чинністю до відновлення й дальшого загартування в житті лицарсько-козацьких, а у колишніх вояків — і чисто військових чеснот і традицій! Бо всі ці духові скарби поволи затрачуються на чужині серед боротьби за вигідніше фізичне існування. А на рідних землях вони примушені лише жевріти під асиміляційним гнітом ворога.

В ширшій же участі і в єдності в цих козацького духа стремліннях криється велика моральна допомога в нашій Визвольній Боротбі за відновлення вільної соборної Української держави. Зокрема на нашому обов'язку є — донести всі ті чесноти й традиційні ідеї до часу неминучого відродження національно-державницького життя на Рідних Землях, в що ми глибоко віримо.

Покажімо, що всі ми зі щирою свідомістю та правдиво вимовляємо слова нашого гімну: **«ЩО МИ БРАТТЯ КОЗАЦЬКОГО РОДУ!»**

КОЗАК

Знимку цього малюнка Едварда Козака ласкаво позичив для «Українського Козацтва» редактор журналу «Квітучі Береги» ВШановний Пан Богдан Савчинський

... « Що та нещаслива батьківщина наша ... по обох боках Дніпра суша, з незгоди своїх начальників і гетьманів і під їх проводом через незгоду всього війська городового, безліччю сутичок й міжусоб'ями прийшла до занепаду й опустошення... Всі причини незгод і спустошень батьківщини нашої... є вірогідні й нам давно відомі, але що ж робити, коли ворохобників і незгоди з братів наших легко-важких і блудів начальників наших, неоправдано слідуючих, викорінити тяжко ! »

З Січі Запорізької, квітня 2-го, року 1676.

Іван Сірко з отаманами і зо всім старшим і молодшим Дніпро-низовим Війська Запорізького товариством.

(Відповідь Гетьманові Петрові Дорошенкові.)

Демид Гулай

ВІДРОДЖЕННЯ ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА В УКРАЇНІ В 1917 РОЦІ

В 1916-м році прийшла чутка про творення національних військових частин. Почали формуватись польські легіони. У вояків українського походження блиснула надія на можливість побачити козацькі полки, до складу яких увійшли б і вони. Не один із них романтично уявляв себе гідним своїх славних прапрадідів, і не дивно, бо кожний із вояків був під гіпнозою війни. У всякого було на думці мати нагоду проявити лицарство й може, дістати нагороду. В році 1916-му ці надії не справдилися.

Вкінці січня, чи в перших днях лютого 1917-го року, коли вже почало пахнути революцією, довелось мені розмовляти зі старшим писарем полкової канцелярії (я був полковим адютантом) про невизначні ще чутки з Петербургу і можливу революцію. Старший писар п. Терлецький був мій земляк із Полтавщини, мав середню освіту. Я висловив погляд на можливість, за якої б нам треба було відродити Козацьку Державу. Почувши це, мій співрозмовець утратив рівновагу і почав говорити грубости. Я зауважив, що нечемно вражати людину за її ідеологічні переконання. Схаменувшись, він докірливо сказав: — не даром називають Вас самостійником — гетьманцем: Ви ж систематично протегували до зачислення в постійний кадр полку старшин з українськими прізвищами. . .

При тому почав мені перечисляти: Овсяніков-Огієнко, Пилипченко, Гладиш, Мойсієнко, Огур, Ткач, Щупарський, Торчинський, Пятенко, Фесенко, і т. д. і т. д.

Що до протегування, то це правда, але щоб я робив це з політичних міркувань, то п. Терлецький помилявся. Він так і не погодився зі мною, коли я доводив йому помилковість його поглядів.

Говорю про цей випадок, бо він був не єдиний. Аналогічні погляди дово-

дилось мені чути від старшин і писарів Генерального Військового Комітету, до якого я був пізніше приділений, а це було через півтора року після початку революції.

Здавалось би, що півроку революційної боротьби було досить, щоб обмірковувати, чи правильним шляхом ми йдемо. На жаль, усі вони, як і п. Терлецький, вважали відродження козацтва-гетьманства за реакцію, за чорносотенний настрій.

Цей погляд був незмінний від початку революції 1917 року, коли вся українська демократично-ліберальна та соціалістична інтелігенція, за винятком, — не буде помилково сказати, — окремих одиниць, учаділа від несподіваної свободи і разом зі своїми однодумцями-росіянами кликала всіх до врятування її здобутків (котрі до речі кажучи, були лише в мріях).

Робітники фабрик, заводів та ремісники великих і малих міст ішли в загальному революційному фронті під впливом російських соціалістичних партій, з котрими однозгідно йшли і українські соціалісти.

Лише селянська маса, бажаючи одержати трудові наділи землі від законного уряду легальним порядком (пам'ятаючи розправу карних військово-поліцейських відділів у 1905 році), залишилася в стані вичікування. Збільшену активну діяльність селянської молоді в товариствах «Просвіта» не можна назвати революційним рухом, а лише суспільно активною самодіяльністю.

З розвитком революції зростає екстремізм, принаймні в гаслах, проголошуваних різними партіями, але всі вони кликали то до збереження здобутків, то до поглиблення революції.

Революційна буря та чад не втягла і не отруїла отих одиниць, натхнених огнем любови до минулої історії українського народу, коли їхні предки жили власним державним життям. На-

звав я їх окремими одиницями, бо вони не були об'єднані в організацію і навіть не знали один одного особисто. Причини цього всім відомі і говорити про них не буду. Ці одиниці — п. полковник Іван Полтавець-Остриця — революція застала його в Петербурзі; п. поручник Міхновський — тоді був в Києві; ветеринарний лікар Луценко і суддя Сергій Шелухин в Одесі, та десятки інших, теж були розкидані долею по різних містах та у військових частинах на фронті.

Не дивлячись на те, що вони в питаннях ідеологічного характеру були самотні, почали вони посилено стукатись у серця українців.

Пригадую ті часи, коли й мені довелося розмовляти з старшинами та вояками українського походження. У старшин національна свідомість — українськість — проявлялись хіба тим, що вони любіше співали свої пісні, шанували нашого генія Тараса Шевченка, дехто з приємністю пригадував оповідання Кащенка й інших письменників, що писали в своїх творах про лицарську славу та героїчну боротьбу козацтва за волю свого народу і власну державу. Але у них і гадки не було щоб ми, нащадки славних предків, використали революційний хаос та збудували державне життя.

Не один раз доводилось мені чути від інших старшин висловлений жаль — нарікання, що наша інтелігенція і чути не хоче про необхідність залишення загально-революційного фронту та створення власного. Декому приходилось пережити неприємності за висловлений погляд про потребу викорінення московського впливу починаючи ж від себе. У ті часи наші революційні діячі всіх забарвлень вважали це за зраду революції і вбачали в цьому пляни реакційних кіл до її здушення.

Бачучи оформлені польські легіони, національно-свідоме українське вояцтво не переставало мріяти про відродження рідного йому українського козацького війська. І ось по революції лунає клич до відокремлення

українців в особливі частини. Не тільки ті, які бодай трошки розцінили етичність боротьби своїх предків, але й ті, в кого в серці тлів огонь любови до всього свого рідного, відгукнулись на цей поклик. Це була ознака національного прояву серед синів народньої маси, одірваних війною від своїх родин.

На жаль, наша інтелігенція не зрозуміла цього прояву, а дехто, як соціялісти, боялись його. Приклад цьому — з полком гетьмана Полуботка, а пізніше з полком Богдана Хмельницького. Всім було відомо, з яких причин ті полки були видалені на фронт розпорядженням командувача Київської Військової Округи полковника Оберучева, що належав до російської партії соціалістів-революціонерів.

Жахаючись націоналізму, українські соціялісти вживали всіх заходів, щоб підпорядкувати своєму впливові українізовані частини. Посилялись партійні агітатори-комісари. Велась пропаганда соціялістичних програм. Замість творення мілітарної військової сили популяризувався погляд про потребу перетворення війська в народню міліцію, підпорядковану партійним комітетам.

Партійні комітети і старшини своєї цілі досягли, але так далеко, що деморалізували більшість українізованих частин. Своєю нерозумною пропагандою вони помогли большевикам перебрати ці частини під свій валив і команду.

Знаючи настрої українських частин, большевики підняли повстання в Києві. Один із куренів Богданівського полку, який повернувся до Києва ще перед повстанням, під командою прапорщика Калиниченка, приєднується до большевиків і обсджує Арсенал. Інші курені вагаються й не знають, на чий бік стати, бо їм відомо, що полк ім. Т. Шевченка з полком ім. гетьмана Сагайдачного оголосили неутралітет. Полуботківці й курінь матросів мітингують.

Не зрадили й залишилися в розпорядженні Генерального Секретаріату:

Курінь Січових Стрільців в кількості 300 вояків, під командою полк. Коновальця, малі відламки з полків Полуботківського, Богданівського і Богунівського; панцерні авта полковника Дітеля. На другий день по повстанні большевиків, мічман Лотоцький вплинув на курінь матросів і вони виступили проти большевиків. Під час боїв з большевиками прийшов з фронту полк імени Гордієнка, під командою полковника В. Петрова.

Цієї маленької сили не вистарчало для придушення большевицького повстання. Большевики поступово опанували майже всі передмістя столиці. Загроза большевицького терору примусила урядовців і писарів різних українських штабів братись за зброю. Цих сил було б замало для опору большевиків, але тут виявилася традиційна військовість: як по всій Україні, так і в її столиці — Києві серед ще незденаціоналізованого робітництва, службовців та міщанства створилося Вільне Козацтво під проводом інж. Ковенка. Це Вільне Козацтво і дало сили, з котрими вдалося не тільки обмежити ширення большевицького повстання, а й затримати лад у центрі Києва, на залізничній пасажирській станції, забезпечено постачання води, світла й усього іншого, необхідного для задоволення мінімальних потреб населення, аж поки не повернувся з-під Крут Симон Петлюра з гайдамаками Слобідського Коша, на чолі яких, з доданими частинами, здобуває арсенал і майже скрізь ліквідує большевиків. (Антонов-Овсієнко, перераховуючи сили, що стояли в обороні Центральної Ради, наводить: Вільне Козацтво — 20 сотень, в кожній по 60 піших козаків).

Для доповнення ілюстрації поглядів нашого військового секретаріату на українізовані частини та на те, яке військо він бажає мати на Україні, подаю випадок з 44 пішою дивізією.

44-та дивізія — 173 Каменецький, 174 Роменський та 175 Батуринський і 176 Переволочинський піші полки — була на Північному фронті й зукраїнізувалась. Згідно з постановою диві-

зійної ради, вирушила на Україну для оборони Батьківщини від московського большевизму Збольшевичені фронтові частини загородили шлях. Дивізія мала бій. Окремими курінями, сотнями — то походом, то потягами — пробилась на Україну до Батурина та Глухова. Командувач дивізії доніс про прибуття дивізії військовому секретаріатові, прохаючи наказу на майбутнє. Військовий секретар, соціал-демократ Порш дав наказ демобілізувати дивізію. Дивізійна рада не повірила. Думали, що це провокація телеграфіста-большевика. Командувач дивізії з представниками ради прибули до Києва і були здивовані, коли п. Порш підтвердив наказ про демобілізацію та заявив, що замість цього війська буде формуватись народня міліція з надійним, в політичному розумінні, командним складом.

Я не мав можливості довідатись про кількість українізованих частин. Знаю, що були цілі корпуси, дивізії, бригади і полки. Отже, це говорило, що вояки, здебільшого, колишні звичайні селяни, не втратили національної свідомості і бажали творити національне військо.

Зараз я не маю потреби говорити про причини, які вплинули на провідну верству українського народу — інтелігенцію, котра, в національному питанні залишаючись провідником народу, одноразово намагалась гальмувати національний прояв серед мілітарної сили. Коріння можна знайти в нашій попередній історії.

Моя ціль — правильно насвітлити молодим побратимам події в часі революції в 1917 році та з'ясувати, чи був національний прояв серед головної маси українського народу — селянства і не зденаціоналізованого робітництва і міщанства, які жили побутом своїх предків. Вірність селянської маси своїм звичаям захистила її від чужих, ворожих українському народові, впливів.

Освіта, яку селянство набувало в початкових школах московською мовою і знайомство з маленькою частиною загальною — російською культурою,

яку прищиплювано в початковій школі дітям, давала лише знання. Перебуваючи вдома в оточенні родини, діти-школярі не в стані були оволодіти чужою їм мовою, а тому через рік-два по закінченні школи, все, прищеплюване їм чуже, зникало як дим і це було з кожним поколінням.

Не маючи щільного контакту з інтелігенцією і ремісниками, і позбавлене достатньої освіти, селянство виробляло навик — не звертатись до інших кляс свого народу за порадою у вирішенні будь яких справ чи питань, а покладатись на власний інстинкт, тобто, робити так, як підказує серце. Таким засадничим переконанням керувалось селянство і протягом певного часу, не пішло за привабливими гаслами революції.

Бачивши в революційному русі прояви безладдя, активні сини селянства відчули, що вони не можуть залишатись байдужими глядачами, та що вони повинні проявити чинність, щоб не дати початковому безладдю перетворитись в анархію. І, тоді, цей актив-авангард селянства — вибирає рідний традиційний шлях, шлях своїх предків, яким вони йшли в боротьбі не за добробут однієї верстви, а за волю всього народу та за власне суверенне життя.

Несподівано пролунала вістка про появу Вільного Козацтва на Звенигородщині.

Хто ж такі були перші Вільні Козаки, та хто був ініціатор-лицар, та яке було їхнє соціальне становище?

Ініціатором організації Вільного Козацтва був Семен Гризло. Походив зі старого козацького роду Звенигородщини. У російській армії дослужився до ранги бунчужного (фельдфебеля). Першими його однодумцями, до яких він звернувся, були Симоненко Федір, Швачка Василь та ще декілька хлопців зі села. Всі вони були раді стати козаками. Семен Гризло говорив, що думка про заснування Вільного Козацтва так захопила всіх, що вони в перший день до пізної ночі не могли розійтись, слухаючи опові-

дання один одного. Кожен розказував почуте від діда чи бабусі, як їхні прадіди билися з ляхами, тікали від панів до Запоріжців, ходили в морські походи визволяти своїх братів із турецької неволі. На другий день до Гризла з'явилося понад 30 чоловік бажуючих записатися у Вільні Козаки. Протягом першого тижня щодня до Гризла приходила молодь з ближчих сіл, прохаючи приїхати до них і заснувати Вільне Козацтво.

Ідея Козаччини так захопила селянську молодь, що протягом першого місяця появились станиці Вільного Козацтва і в інших повітах Київщини та на Херсонщині, Поділлі, Волині, Чернігівщині, Полтавщині, а пізніше і на Слобожанщині.

Провідником ідеї Козаччини серед українців вояків в Одесі, був ветеринарний лікар — д-р Луценко. Кубанського війська полковник Василь Сахно-Устимович організував в червні Гайдамацький полк, а пізніше, в серпні, зформувався і другий Гайдамацький полк.

Провідники Вільного Козацтва по повітах зверталися окремо за порадами до полковника Полтавця-Остряниці, який у той час входив як кооптований член до складу Генерального Військового Комітету, очолюваного С. Петлюрою.

У неділю, між 20-25 вересня 1917 року в помешканні полк. Полтавця-Остряниці відбулась нарада представників Вільного Козацтва Звенигородщини, Білоцерківщини, Чигиринщини та від Гайдамацьких частин із Одеси. На нараді постановили скликати на день 1-го жовтня в Чигирині з'їзд Вільного Козацтва.

Представники Вільного Козацтва почали прибувати на з'їзд уже 30-го вересня. В Чигирині не знайшлося помешкання, яке вмістило б велику кількість прибулих, а тому нарада представників відбулась на майдані біля собору. Місце, де мала відбутись нарада, козаки оточили великим колом. На середині був високий поміст, вкритий кармазином. Біля помосту стояли

старі козаки та гості з Дону й Кубані. Перед ними маяв отаманський бунчук та запорізький малиновий прапор.

Перед початком наради відбувся молебень, по закінченні його задзвонили дзвони, і коли їхній передзвін затих, довбуші вдарили в литаври. Це був знак, що Рада почалася. Литаври замовкли. На поміст зійшли старі запорожці — д-р Луценко, Модест Левицький і кооператор, гром. діяч Б. Левицький. Вони тримали отаманський бунчук, прапор і пірнач.

Промову почав д-р Луценко. В короткому, натхненому козацьким духом слові, виразно змалював він минушину і сучасне нашої Батьківщини. Не раз слова його покривались гучним «Слава!» Промову свою д-р Луценко закінчив пропозицією вибрати Військового Отамана. Почали вигукувати прізвище Полтавця-Остряниці, котрого піднесли вгору і поставили на помості. Пролунало гучне «Слава!» Полковника Остряницю вкрили прапорами. Подякувавши за обрання, полковник Остряниця поклав всунутий йому в руку пірнач і відмовився. Вигуки прізвища Полтавця-Остряниці летіли зо всіх кінців майдану. Знову подякувавши за шану, Полтавець-Остряниця категорично відмовився і запропонував вибрати на Військового Отамана командира 1-го Українського Корпусу генерала Павла Скоропадського а на почесного Отамана — проф. Михайла Грушевського, після чого їх і було вибрано одногласно.

Полковника Полтавця-Остряницю вибрали Наказним Військовим Отаманом і Генеральним Писарем. До складу Генеральної Козацької Ради вибрано: д-ра Луценка, С. Гризла, хорунжого Кіщанського та інших.

По закінченні з'їзду, Наказний Отаман з вибраною старшиною Генеральної Козацької Ради, переїхав до устаненого з'їздом міста постою — містечка Білої-Церкви на Київщині.

* * *

Ідея створення Вільного Козацтва перекинулась і на Кубань. Кубанського Війська осаул Кіндрат Бардіж, ко-

лишній член Російської Державної Думи, зрозумів, що об'єднання кубанців — нащадків славних запорожців — із «братніми нащадками» українськими козаками, — може відбутися шляхом організації Вільного Козацтва. Тереном для організації, осаул Бардіж вибирає рідне йому Чорномор'я. Проект створення Вільного Козацтва осаул Бардіж подав Кубанському урядові. Уряд асигнував досить значний кредит та дав відповідні уповноваження та право переводити добровільну мобілізацію козаків.

Осаул Бардіж та його сини: сотник Віанор Бардіж і хорунжий Микола Бардіж протягом 2 - 3 тижнів, організували до п'ять тисяч Вільного Козацтва. Вільних Козаків осаул Бардіж розташував по залізничних коліях, яким загрожували більшовики.

Фронтівки — кубанці не тільки не пішли у Вільне Козацтво, не стали в обороні Кубані, але, під впливом більшовицьких пропагандистів з обуренням виступили проти здійснюваної Бардіжом ідеї. Вільне Козацтво не в стані було боротись з ворожими до них козацькими масами. Осаула Бардіжа, його двох синів та чотирьох найближчих побратимів — старшин захопили біля Туапсе більшовики, і 3-го березня 1918 року більшовицькі кати розстріляли в Туапсе цих вождів Вільного Козацтва на Кубані.

Центральна Рада і Генеральний Секретаріат хоч і були дуже занепокоєні з'їздом, що відбувся в Чигирині, а особливо обранням генерала Павла Скоропадського Військовим Отаманом та полковника Полтавця-Остряниці Наказним Військовим Отаманом і Генеральним Писарем, та все ж таки потвердили статут Вільного Козацтва.

Рахуючися з фактом вияву волі Козацтва України, що, окрім інших завдань, взялось організовано брати участь і в утриманні порядку, при Секретаріаті Внутрішніх Справ утворено Департамент Вільного Козацтва. По суті справи, завдання цього департаменту мало полягати в тому, щоб бути зверхнім органом для погодження взаємовідносин міліційних орга-

нів Вільного Козацтва з місцевими органами адміністративної й судової влади.

В цілях внесення розколу та гальмування розвитку Вільного Козацтва, Секретар Внутрішніх Справ п. В. Винниченко призначає директором Департаменту Вільного Козацтва свого партійного однодумця соціал-демократа П. Певного. Пан Певний, призначаючи повітових інструкторів по організації Вільного Козацтва, дав такий наказ:

— «Ідьте, працюйте, та глядіть, щоб у вас неросло Вільного Козацтва, як після дощу грибів...»

Призначений на Переяславський повіт пан А., котрий оповідав мені про це, заявив п. Певному, що було б нечесно з його боку одержувати платню й пкодити розвоєві козацького руху, та й з яких причин це він мусять робити? Пан Певний пояснив:

— Чи ви маленький і не розумієте, що Вільні Козаки багнетами викинуть нас і поставлять гетьмана?...

Пан А. відмовився від призначення на посаду повітового інструктора. (Не називаю повного прізвища п. А., бо за одержаними відомостями в 1946 році він ще був живий, повернувшись з концтабору.)

Створенням Департаменту Вільного Козацтва пани соціалісти своєї мети досягли. Виникло два центри: один, вибраний представниками Вільних Козаків — Генеральна Козацька Рада з Наказним Військовим Отаманом полковником Полтавцем-Остриницею в Білій Церкві, а другий — Департамент Вільного Козацтва при Генеральному Секретаріаті Внутрішніх Справ у Києві, роботу котрого свідомо спрямовано на гальмування розвитку Вільного Козацтва.

Часто представники Вільного Козацтва звертались до Генерального Військового Комітету з проханням дати їм вказівки, де вони повинні себе реєструвати чи тут, у Києві, чи в Білій Церкві, додаючи що вони бажають бути військовою частиною, а не на становищі сторожів у селі, якими їх хочуть бачити урядовці Секретаріату

Внутрішніх Справ.

Прояви безладдя зростали. Почалось масове дезертирство вояків. Пішли грабунки. У Петербурзі владу захопили большевики. В К и ї в і владу перебрала Центральна Рада. В перші дні наступив відносний спокій, але цей стан тривав протягом лише якогось тижня. Большевики почали вести шалену агітацію проти «буржуазної Центральної Ради». Наша соціалістична влада дивилася й не звертала уваги на заклики большевицьких агентів розігнати Центральну Раду та передати владу советові робітничих і солдатських депутатів. Вояки українізованих частин почали розходитися додому.

На початку грудня командир 1-го Українського Корпусу, генерал-лейтенант П. Скоропадський, як Військовий Отаман Вільного Козацтва, звертає увагу Центральної Ради й Генерального Секретаріату на загрозливий стан та пропонує зорганізувати корпус Вільного Козацтва, яке є єдиною національно-свідомою патріотичною силою.

Військовому Отаманові Вільного Козацтва генералові П. Скоропадському, пропонують скласти штати корпусу й кошторис його утримання. Після 20-го грудня Військовий Отаман УВК прибув до Києва й подав штати частин корпусу, обчислені на 30.000 людей. Відповідь була: «У нас є досить надійних збройних сил для захисту України й підтримання ладу.»

Ротмістр В. В. Кочубей, що супроводив Військового Отамана Павла Скоропадського, з обуренням оповідав мені про цей випадок в той самий день, по відмовленні Центральною Радою.

Відмовленням сформувати 30-тисячний корпус Вільного Козацтва, українські соціалістичні Центральна Рада і Генеральний Секретаріат, позбавили себе в той час єдиної сили, на яку можливо було опертися.

В боротьбі з московськими большевицькими бандами, очолюваними Мурав'йовим і місцевими большевиками, Вільне Козацтво доказало свою па-

тріотичність до Батьківщини й готовість умирати за волю свого народу.

На Катеринославщині, Криворіжжі, Чигиринщині, Звенигородщині, Білоцерківщині, Черкащині, в Гайсинськ. повіті на Поділлі, в деяких місцевостях на Полтавщині, большевики не в силі були захопити владу. В Одесі Вільні Козаки, під назвою гайдамаків, здавили большевицьке повстання матросів і підтримували владу комісара, призначеного Центральною Радою, аж поки не надійшли банди Мурав'йова і, спільно з матросами та одеськими большевиками, здушили Гайдамаків.

Боротьба Вільного Козацтва з большевиками на місцях свідчить, що все воно було охоплене однією думкою. Бракувало єдиного керуючого Центру, тобто, єдиної волі. А ДЛЯ УКРАЇНИ БУЛА І Є ПОТРІБНА ТАКА СИ-

ЛА, ДЕ ДУМКА І ВОЛЯ БУЛА Б ЄДИНА.

Примітка редакції «У.К.»

На тему відродження Українського Вільного Козацтва в 1917-18 роках вже було поміщено на сторінках нашого журналу кілька статей в перших річниках «У.К.» Для зацікавлених подаємо голівніші з тих статей в яких повніше було навітлено ті події.

Лев Биковський — «Спогади про початки Українського Вільного Козацтва в 1917 році» Дивись в «У.К.» чч. 20 і 22. - 1972 року.

Антін Кушинський — «Українське Вільне Козацтво в роках 1917-18.»

Дивись «У.К.» числа 15 і 16 - 1971 року.

Павло Скоропадський — «Вільне Козацтво» Дивись «У.К.» число 44 - 1977 року.

Іван Цапко — «Козацтво України».

Дивись «У.К.» число 9. - 1968 року

Ті історичні матеріали доовнюємо по вищою статтею — спогадами Д. Гулая, написаними в 1947 році, що збереглись у нашому архіві «Вільного Козацтва».

× × ×

ІВ. К-О

ВІДРОДЖЕННЯ КОЗАЦТВА НА ХЕРСОНЩИНІ

З занепадом Республіки Війська Запорізького в степовій Україні та з перенесенням із Одещини Війська Чорноморського що виникло було на короткий час із частини Запорожців, на Кубань, політичне й культурне життя тубільного запорізького козацтва й військового поспільства впродовж XIX століття, ніби завмерло. Так було офіційно — назовні, але між народом жили світлі згадки про славне минуле — старі діди переказували своїм онукам про походи-війни проти татар і поляків, в котрих перед вели січовики, про характерників по зимовиках і паланках та про загарбання московським панством земель славного Війська Низового Запорізького.

На ґрунті цих переказів про минуле, в новітні часи, перед світовою війною, широко розвинулась робота свідомих українських селян та інтеліген-

ції — учителів, агрономів, фельдшерів і т. д. в згаданому терені західньої Херсонщини. Ця робота полягала в тому, щоб довести до свідомости селян та інтелігенції, що вони не малороси, а українці та що російська мова не панська мова, а українська — не мужицька.

Для цього утворювались по селах українські бібліотеки, поповнювані через залізничників з Києва. Українську літературу поширювано по селах навіть при колядуванні — разом із «доходом» колядникам (малим дітям) давалось одну чи дві українських книжки. Тому то до революції, треба сказати, майже кожний селянин уже знав, що він має право жити державним життям без будьякого втручання — росіян, поляків та інших. Він знав, що потрібна вільна, незалежна Україна і це сприяло пізніше утворенню організації Українського Вільного Козацтва.

За війну 1914-1917 рр. мене, молодого телеграфіста, переведено зі станції Помішної на Буковину, звідки повернувся додому лише в липні 1917 р., тому то не можу докладніше щось сказати про життя й роботу вдома. Але від перших загальних радощів викликаних волею, нас вилікували самі ж москалі — комісари «Тимчасового Уряду» на місцях домагалися виключення «Новоросії» (як називалась за царату земля, полита кров'ю Запорожців) з майбутньої автономної України. Дезертируючі москалі — і окремі, і організовані більшовиками в частини, поводитися в нашому краю, як завойовники-розбишаки — грабували склади, грабували заможніше, українське населення.

Тому то вже в жовтні 1917 року свідомі українці, пригадуючи козаччину, взяли до організації самоохорони Вільного Козацтва.

Кімната для приїжджих при станції Помішна, Південно-західних залізниць, була повна робітників та службовців-залізничників усіх служб руху, телеграфу, тору і т.п. Помічник начальника станції п. С-ко говорив про потребу нам, українцям, взятись до утримання відповідного порядку на станції, для чого створити організацію Вільного Козацтва з українців, за принципом старих козацьких традицій — ВК буде нести міліційну службу. Члени його у вільний від служби чи роботи час, мали виконувати обов'язки міліційної служби, відповідно до потреби.

На цей заклик записались до списку присутні на сходинах і частина з записаних одразу пішла змінити своїх товаришів, які несли службу та не мали змоги залишити її. Так за один цей вечір до списку ВК вписалось понад 80% усіх робітників та службовців вузла станції Помішна. Організація Помішнянського Вільного Козацтва мала голову та секретаря, а також військового команданта — це був матрос, родом із сусіднього села — не залізничник, вибраний на сходинах.

Від того часу на станції кожної хвилини можна було бачити залізничника з опаскою на лівій руці вище ліктя

двох кольорів — жовтого та синього, з червоними літерами ВК. Це був знак, що цей чоловік несе варту. На станції та на її терені панував відповідний порядок. Селяни навколишніх сіл, побачивши той порядок, почали заводити такі самі організації ВК і по селах. Всі ці точки ВК були керовані центром, що мав осідок у Білій Церкві.

Завдання було, як уже сказано — підтримувати порядок, отже ВК залізниці на станції Помішна було зв'язане з усіма станціями на цих лініях: старою залізницею — Голта, Глиняна, Підгородня, Ново-Українка, Великий Ташлик, Шестаківка, Єлизавет, та новою залізницею — Вознесенське, Людмилівка, Кавуни, Адобаш, Капустине, Виска, Новомиргород, Копитанівка, і Бобринська, (лінія Одеса - Бахмач, Московське-Кієво-Воронізької). Так що вся ця сітка станцій була щільно пов'язана і що хвилини відомо було (через телеграфні повідомлення), що діється на кожній станції. Зброю відбирану в пасажирів-дезертирів царської армії, зберігали на складі станції Помішна, але це було недовго, бо зброю роздавали потребуючим організаціям ВК на села.

Так було з кінцем 1917-го року.

На початку 1918-го року, потягом, у якому були спеціальні вагони для ВК, зі станції Помішна виїхали члени Вільного Козацтва на Київ зі своєю зброєю. Між ними був і я. Поповнення до вагонів прибувало на кожній станції. Доїхали до Києва. Розміщено нас на Нікольській вулиці. Там вже був у нас командантом полк. Бондаренко. Робота в Києві була така ж сама, а ріжниця тільки та, що не на своїй станції. ВК охороняло залізницю, склади, вагони і свої приміщення.

Одного разу, згідно з наказом, наша сотня з сотником п. Скляренком на чолі, мусіла залишити Київ — виїхали в командировку до м. Гомеля, де ми розмістилися в будинку, розташованому в великому садку. Там ми несли службу самоохорони, яка полягала тільки у вартуванні того будинку — приміщення сотні та садка. З харчами було дуже кепсько — напівголодні,

чекали ми чогось, але чого саме - ніхто не знав.

По двох — трьох тижнях перебування в Гомелі, прийшла звістка — до Києва. Навантажились на пароплав і поїхали Дніпром. Десь по 2-3-ох добах, уже зовсім без харчів, прибули до Києва. У порту зустрів нас наш пан полковник Бондаренко і маршем повів до касарень. Уже в Києві нам стало відомо, що наша командировка була зовсім непотрібна, хіба тільки комусь корисно було усунути нас із теренів Києва, де стався державний переворот — залишили Центральну Раду, а застали Гетьмана.

Розташувалися в касарнях, але вже через 2-3 години пролунала команда п. полковника — зі зброєю ладнайсь! Всі заметушилися, вибігли на подвір'я, вишикувались в дві лави. Полковник, у супроводі 4-ох німців, вийшов, став перед нами й подав команду: — перша лава чотири кроки вперед, покласти рушниці!

Обидві лави нахилились, поклали зброю. Команда: праворуч руш!

Вийшли. Стій! Розійтись до помешкань!

Розійшлися, а в помешканні вже всі ліжка поперевертані — був обшук.

Дехто кинувся під подушку по свого пістоля, але даремно. Дехто звів очі на стіну до своєї шаблі, яку привіз із дому — стіна гола... До вікон, а на подвір'ї працюють німецькі солдати — збирають рушниці, покладені нами, на команду на землю...

За деякий час нас перевели за місто, в справжні касарні, що звались Грушівськими касарнями і всі Вільні Козаки, що потрапили сюди, належали вже до 1-го Українського Полку залізничників. Зброї не мали, за винятком старшин. Служби не несли ніякої, тільки й знали — учбу. Жили, як кажуть, «на казарменном положенні», час від часу ходили з окремими дозволами до Києва, дивились, як по Києву гуляли чистенько одягнені, з новими погонами, офіцери «добровольчої армії».

Це у нас на печі вони організува-

лись, за допомогою гетьманського оточення (напевно) і прийшов час, коли мені полковник «добровольчої армії», почувши відповідь на його запит, що я — українець, люто буркнув:

— «Будет вам, то что й жидам!»

Такий розвиток подій Вільним Козакам не був до вподоби, то ж знайшовся вихід — на потребу в сільському господарстві у батьків, козак першого Українського полку залізничників міг звільнитися. І це й дало змогу великій кількості ВК виїхати до своїх сіл і працювати далі.

6-го січня 1919 року, по коротких зборах, із харчами, виїхав я зі свого села з багатьма товаришами по службі й організації — Вільними Козаками Єлизавету, а звідти, підготованим заздалегідь потягом, поїхали знов до Києва.

Треба сказати, що в дорозі були дискусії, бо, як кажуть: в сім'ї не без виродка. Так і в цьому гурті, в котрому я їхав, був один із залізничників (невідомо чому і куди він їхав), на прізвище Ільїн. Цей Ільїн дуже багато агітував проти українського руху і одночасно — за большевиків. Але впливу він не мав, бо хлопці примусили його десь на одній станції висісти і йти туди, звідки прийшов.

Прибули до Києва в Грушівські касарні. Я вже почував себе хворим, мої товариші зараз же затурбувались мною, відвезли до полкового околотку (амбулаторії). З околотку, по оглядах лікарями, мене відвели до шпиталю як хворого на тиф. Пригадую, що коли приходили до мене в цей шпиталь на відвідини мої товариші, то були вже в нових одностроях і з дистанціями. Обіцяли не залишити мене в шпиталі на випадок відступу.

Прокинувся (після кризи) я одного ранку, дивлюся в стелю і пригадую — що де зі мною? Повернувся на ліжку, підвівся, а тут сусід мій по ліжку, (теж залізничник,) простягає мені газету, тільки з наголовком «Нова Рада» замість колишньої «Ради». На моє запитання — що це значить, він відповів — Большевики.

Евген В. Курилюк

ПОЛКОВНИК УГА ДМИТРО ВІТОВСЬКИЙ

Статтю присвячую новому куріневі Українського Вільного Козацтва ч. 38 у Вінніпегу, Канада, з нагоди досягнення в У.В.К. на чужині традиційного числа куренів — 38 — як це було в преславній Запорізькій Січі.

Е.В.К.

Дмитро Вітовський народився 1887 року Божого в селі Медуха, коло королівського Галича. Народню школу закінчив у своєму рідному селі, а потім вчився в польській гімназії в Станиславові. Закінчивши гімназію, записався на правничий факультет львівського університету, але за участь в студентських демонстраціях в дні 1-го липня 1910 р. Б., коли загинув від польської кулі Адам Коцко, був ув'язнений та в наслідок засуду, був звільнений з львівського університету. Тому був змушений закінчити свої студії в університеті в Кракові.

Дмитро Вітовський був великим ідеалістом в доброму розумінні значіння того слова й людиною надзвичайно обов'язковою. Він зумів переливати в душі товаришів любов до всього високого й шляхетного, а в тяжких хвилинах підтримувати їх на дусі. Він був також знаменитим промовцем, з літературним таланом. Брав не лише живу участь в ідеологічній праці українського студентства, але також, напр. був активним при організуванні втечі зі станиславівської в'язниці І. А. Мирослава Січинського, який виконав атентат на польського намісника Східної Галичини Графа Потоцького. Австрійсько-польська жандармерія шаліла, але нашим таки вдалося перепроводити Січинського загралицю.

Полковник Дмитро Вітовський був

також одною з наймаркантніших постатей між У.С.С. та людиною, яка без формального вибору була провідником стрільцтва та користувалась серед нього найвищим авторитетом. Писали про нього багато наші мемуаристи та історики, як: д-р Іван Крип'якевич, Осип Думін, отамани УГА: Никифор Гірняк, д-р Степан Шухевич та хор. УСС Дмитро Паліїв. Коли деякі старшини та політики воліли в час небезпеки залишитись в різних містах Європи, або й Америки, Вітовський, з почуття козацького обов'язку, летить з конференції в Парижі до Кам'янця Подільського, тогочасного місця постю диктатора д-ра Євгена Петрушевича, де його товариші, в чотирокутнику смерті, зложили гекатомби жертв на вівтарі волі України та її державности. Подорож скінчилася трагічно: Вітовський загинув в летунській катастрофі разом зі своїм ад'ютантом четарем Юліаном Чучманом, під Ратисбором на Шлеску, дня 8 липня 1919 року Божого.

Полковник Дмитро Вітовський це одна з великих та світлих постатей нашої новітньої історії, це вічний символ, взір та приклад для майбутніх поколінь української молоді — як треба працювати, боротись та в єдності виконувати свої обов'язки для добра, щастя та волі нашої дорогої Батьківщини — України.

ЛІТЕРАТУРА,

Передвісники і творці листопадового зриву, — видавнича спілка «Тризуб», Вінніпег Манітоба, Канада 1965.

За волю України — видання Головної Управи Укр. Січових Стрільців, Нью-Йорк 1967.

Енциклопедія Українознавства НТШ, словникова частина I, видавництво «Молоде життя», Нью-Йорк, 1955.

З АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ

ДОКУМЕНТИ ПРО КОЗАЦЬКИЙ СТАН

На Придніпрянській Україні козацький стан узнавався урядами за часів московської царської влади аж до революції 1917 року. Тоді зокрема сільське населення по документах поділялось на козаків, що були нащадками давньої славної української вільної козаччини, і на «крестіян», що були нащадками колишніх невільників кріпаків, які як «живий інвентар» в минулому належали московським чи польським панам-поміщикам.

Приналежність до кожного стану обов'язково визначалось на різних урядових документах, навіть на церковних метричних виписах та шкільних свідоцтвах.

Цей поділ населення Російської імперії на стани було скасовано за московської революції 1917 року. Так наш традиційно-національний стан козацький на Україні тоді «перестав» по документах існувати. Українська Центральна Рада в роках 1917-18 не відмінила того «досягнення» московської революції. Тільки за Української гетьманської Держави універсалом Гетьмана 16-го жовтня 1918 року козацький стан на Україні було відновлено.

Але вертаємось до часів перед революцією 1917 року.

Редакція «Українського Козацтва» мала нагоду позичити в одній української козачки з діда й прадіда, два оригінальних документи, виданих їх власниці на Полтавщині ще за тих передреволюційних часів. Вони писані московською мовою і ми подаємо тут їх докладні копії.

Ант. К.

ВЫПИС ИЗ МЕТРИЧЕСКОЙ КНИГИ

часть первая о родившихся за 1903 год.

выданая из Преображенской церкви с. Великого Кобелячка

Кобелякского уезда Полтавской Епархии

/Рисунок державного герба Російської імперії, двохголовий орел з короною і слова: «Московской синодальной типографії/

Счет родившихся мужеска пола — женска пола 27.

Месяц и день: Март, рожденья 25, крещенья 28.

Имена родившихся: Анна

Званіе, имя, отчество и фамилия родителей, и какого вероисповеданія:

Козак Димитрій Гаврилов Брижань и законная его жена Татіяна М. Іоанова, оба православные.

Званіе, имя, отчество и фамилия восприемников:

Козак Димитрій Василіев Ещенко и козак Симеон Коменика, жена Марина Іаковлева.

Кто совершал таинство крещенья:

Священник Георгій Басович с псаломщиком Емиліяном Мильчевским
Рукоприкладство свидетелей записи по желанію:

Священник Георгій Басович.

Псаломщик Емиліан Мильчевський.

/Чотири гербових марок: 75 коп., 15 коп., 5 коп., 5 коп.,

з надписом через них: «1915 года Юля 10 дня»./

№ 165 Справедливость настоящей выписи удостоверяю своєю под-
писью и приложеніем церковной печати 1915 года Юля 10 дня.

Священник Іоан Орда /в.р./

/Кругла печатка з зображенням трьохбанної церкви та
нечитким написом кругом неї./

.....

/Рисунок двохголового царського орла
державного знаку Російської імперії/

С В І Д Є Т Е Л Ь С Т В О

Номер 321 Училищного совета

Номер 90 Училища

Кобелякскій Уездный Училищный Совет сим удостоверяет, что
Анна Дмитрівна Брижань, дочь козака Волчеречскаго общества Вол-
черечской волости Кобелякскаго уезда Полтавской губерни
родившаяся 25 Марта 1902 года, православного вероисповеданія,
успешно окончила курс ученія в Волчеречском начальном народном
училище.

Выдано 31 Августа 1915 года.

Печать Кобелякскаго уезд предводителя дворянства

Председатель Совета /нечиткий підпис/

Инспектор Народных училищ XI района Полтавской губ.

/нечиткий підпис/.

Члены Совета: /Два нечитких підписи/

ДО ВІДОМА ВСІХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ, А ЗОКРЕМА КОЛЬПОРТЕРІВ «У. К.»

Полаємо до відома, що спізнена поява цього і попередніх чисел на
шого журналу пояснюється тим, що дуже прихильна до нашої редак-
ції українська друкарня в Чикаго не спроможна скоріше виконувати
наші замовлення тому, що в ній останніми часами залишився тільки
один робітник, який працює стало.

Просимо бути терпеливими. Стараємось цю справу поладити.

Зі щирим привітом —

Редакція й Адміністрація «У. К.»

ДЛЯ КОЗАЦЬКОГО ЮНАЦТВА

Павло Кирик

ТІНЬ КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО

Гора з роззявленою пащекою. Чорною, сморідною, До неї, такі ж чорні, замурзані й смердючі, сунулись люди, коні. Паща всіх ковтала й пожадливо вимагала більш і більш... І йшли. Вона від задоволення сопіла, зітхала й пускала пару. Теплу, їдку. Денно й нічно.

А як оксамитові тіні спадали на землю і потім зовсім заливали її чорною мрякою, пащека, в тиші вмирання дня, розсвічувалось огнями. Яркіше блищала, немов чванилась своїм нестримним життям.

Довгий, темний хідник. Вода дзюркотить. Пащека жила. В її центральних завулках гамір, крик, брязкіт, скреготіння, порскання, гупання, гучні вибухи і в'їдливий сопух. В даліні, як світлячок — вогник. Схилилась над ним похмура, темна й брудна людська постать. Проміння вогника боязко оглядало блискучі, як чорний діамант, стіни, занурювалось у воду й здивовано зупинялось на здохлих щурах, химерній вузькотрій залізничці, примітивних дерев'яних підпорах склепінь хідника і немов від жаху, так можливої несподіваної смерті, скорчувалось, зникало і знову, як цікава дитина, тикало пальці-проміння в сховок теплової енергії, що йому ймення — вугілля.

З темряви повільно висунулась друга людська постать. В довгій хламиді зі смушковою шапкою на голові, зі згаслою ляпкою за поясом — висохла, брудна. Довгий і гострий ніс, звислі вуса, насуплені брови.

Сіла, Прикурила й пахкала смердючим димом. Мовчазно й без руху.

Нараз: «Ну, так як же?

«Що? — питає другий.

«Що гарного?»

«Як звичайно в копальнях, нічого

особливого... Комусь там ногу віддавило»

... «Та ні, чи скоро додому, розумієте?»

«А хіба я знаю!»...

«Та вжеж що не знаєте», зітхнула постать і замовкла...

«А хто ж ви й звідки ви?»

«Я» — прокинулась від задубіння постать. «Еге ж! Мг... Я?!...»

«Ой у Путивлі на мурові зрана,

Ще й ясне сонце не вставало —,
Як Ярославна гірко гірко плакала,
ридала

Словами промовляла»...

Звідти я...

(Все це мовилось в російській мові)

«он як! Гарне місто. А як ви

зветесь?»

«Я капітан російської армії — Конашевич-Сагайдачний».

«Цікаво!»

«Що ж тут цікавого! що подвійне прізвище? Як цікавиться, можу сказати й третє до них». І замовк. І знову:

«... Його дістав був за велику вислугу мій дід... Ма... та ні, досить вже для вас. Треба йти.»

«Але ж бо, почекайте, посидьте. Ваші прізвища так оце мені багато пригадали. Тут ось, під землею, в бруді... Ось дивіться! Тут, навколо тріпочучого вогника ляпки, сотки й тисячі вугляних блох рзтанцювалось...»

Іх рай — наша юдоль. А там, ви знаєте, де розкішні українські степи...

Безкрайна блакить неба, пахощі степу, в хвилях повітря грається проміння сонця, пестить квітоньки. Плиннолетний вітрець розкуйовджує огрядні вуса козаків... «Попереду Сагайдачний, що проміняв жінку за тютюн та люльку...» Веде козацтво на Крим. Тепер розумієте чому цікаво?

«Та ж почекайте, що ви хочете усім

цим сказати?»

«І нічого і дуже багато. Отож, слухайте! Перед хвилиною ви вимовили своє прізвище, як з'єднання двох дорогих для українського серця імен. Чи ви хоч колись подумали про своє прізвище? Мабуть, ні! Бо хвалитесь: «Я російський офіцер!» Еге ж, російський: найбільший ворог Московії Ваш прапрадід, а ви чий патріот?! Чи ж не зла в тому самоіронія?!»

Нахнюпився нащадок, брудні чоботи оглядаючи. Нервово смоктав цигарку і раптово: «А хто ви, де живете? Ви мені багато сказали, а по надумі — «Може те все й правда, я про те добре подумаю. . . отамане».

Під насуленими й густими бровами турботливо бігали великі, сірі очі.

Згорбився й пішов у п'ятому хідників шахти, на зустріч вибухам.

... Пухнатим рядом земля укрилась. Сніг. Різдво прийшло в гості. Повітря наповнене гудінням з фабрик, не співом коляд. А непорочний у своїй білості сніг покривався сіткою сажі. І все ж Різдво! Чулось його духово і на емігрантському робітничому столі також його ознаки: ковбаса в капусті, кусень свинини, а із-за всього того соромливо, бо в однині, вибирала пляшка горілки. Троєх, причепурених ради свята людей, мостилося до столу.

І ось невчасний гуркіт у двері. Через хвилинку посеред хати стояла випростана, як страчена, людина. Великі сірі очі напружено вдивлялись у якусь точку. Губи прагли щось вимовити і тільки тремтіли. І відразу: «Батьку отамане! Дозволь мені, козаку нетязі, привітати тебе й товариство з великим святом Різдва! Прийміть і мене заблукану вівцю, у ваше рідне тепер для мене товариство. Бо родився я знову. Пізнав себе. Простіть що так пізно». Так почав мовити несподіваний гість. — «Та вжеж, — говорили господарі, — нам дуже приємно, роздягайтесь», — просили, «Ні, дозвольте! Я довго думав ніж став собою, українцем, а коли вже пізнав себе, одночасно відродив і моїх вірних козаків. Вони теж прийшли. Там,

на дворі чекають, з усім» ...

Запросили й козаків. До хати з привітанням «З Різдвом бувайте!» увійшло сім душ, молодець в молодця. Кишені у них роздуті, в руках пакунки. Увійшли й стали, а попереду них із щасливим обличчям Конашевич-Сагайдачний.

Вже за столом Конашевич-Сагайдачний, згадуючи про зустріч в шахтах і залишене від того враження, ось що розповів:

«Коли ще я вчився, мені не траплялось нагоди заізнатись з українським рухом. Зрозуміло, що я не знав, не мав поняття про літературу й історію України. Тільки одне залишилось у мене з дитинства — підсвідоме нехиті до всього «кацапського». До цього був причиною вічний антагонізм між простим людом — українським і московським. А він особливо і в різних формах проявлявся на кордонах України з Московщиною. Я в очах москвина був «хахлом», як він для мене був «кацапом». Тоді наші задюбки вживали приповідки: «Бог создав цапа, а чорт кацапа». Ці наймення нераз доводили дітвору обох боків до жорстоких боїв. Але те виявлялось не тільки між дітьми. Зимою й дорослі — парубки й батьки родин — приймали в тому участь. В наших краях був розвинутий свєрідний зимовий спорт — «кулачки». І ось тоді особливо відчувалась ворожнеча одного народу до другого. Звичайно кулачки, коли була поблизу річка, відбувались на льоду. Повставало дві «стінки», дві ворожих групи: хахлів і кацапів. Молодці хлопці з обох боків виходили на своєрідний кулаковий герць — це були «зачинщики». Як це бувало, «стінки» (обидві групи кулачників) обережно наближались до себе, висміюючи одна другу, й чекали влучного випадку, щоб кинутись в бій. Годі оповідати про ті бої! Вони були до дивного жорстокі: розбиті носи, вивихнуті руки й ноги, вибиті зуби. Це звичайні явища. Інколи лишалися на льоду й мертві. Згідно якихось правил кулачок — лежачого не били, але бувало, що такий «спорт» обертався у бійню,

коли зтиха вживались ножі, молотки, шила й др. Такі кулачки залишилися у моїй пам'яті до тепер. З тих часів залишилась у мене і згадка про ненависть і погорду до москвинів, що жили й квітли в душах українських селян.

Навчання в Московії, вплив її розкладової культури, а особливо служба у визначній частині російської армії офіцером, затерли в душі образи минулого, підсвідому нехоть до москвинів, хоч завжди доводилось відчувати своє «малоросійське» проісходження». Дивно, але якось не було нагоди а інколи й часу, глибше подумати про причини бувшої ненависти чи погорди до москвинів. Напевно згадки давно привели б до того, що сталося тепер в шахті в розмові з отаманом.

Дома, у батька, бував я дуже рідко, тому й не знав ближче його духових запитів та прагнень. Спостеріг тільки, що він багато їздив, був обтяжений якоюсь великою справою, маєток повільно розпродувався. Про причини, які довели батька до матеріальної скрути, мені він не сказав. Незабаром він і вмер. Вже у I Світову війну, я, будучи раненим, лікувався в одному шпиталі. І тоді сталась дивна подія. Рядом з мною лежав тяжко ранений полковник. Він завжди з увагою прислухався, коли вимовлялось моє прізвище. І якось, за пару днів до його смерті, полковник забажав зі мною говорити. Він запитав про моє походження і коли про все довідався, ось що мені розповів. Ще довго перед I-ою Світовою війною він десь довідався, що гетьман Сагайдачний перед своєю смертю вложив велику на ті часи суму грошей в англійський банк з тією умовою, що гроші мають право дістати ті з нащадків, які будуть жити у Самостійній Українській Державі. Шукаючи за документами, як доказати свого походження, полковник довідався, що тим окрім нього займався й один пан з Путивля, який носив моє прізвище. Це був мій батько. Про його смерть полковник знав і гадав,

що він залишився єдиним спадкоємцем. І тепер, вмираючи, він дуже втішився й дякував Богові, що зміг розповісти й мені про свої пошуки, тепер вже дійсно єдиному спідкоємцеві капіталів Сагайдачного. Полковник помер.

Після одужання я повернувся знову на фронт. Потім прийшла революція, боротьба з більшовиками і нарешті еміграція. В тому вирові подій вилетіло з моєї голови оповідання полковника. Забув я про те зовсім. І ось тепер, за дещо часу перед цим, мені під впливом розмови в шахті з батьком отаманом (що був отаманом гурту Вільних козаків — ПК.) про моїх прадідів, згадався мені полковник і його оповідання. Може капітал і існує, хоч скорше всього, як я думаю, є це легенда... Мушу тільки одне зазначити що від часу смерті полковника, я знав напевно про своє походження. Та й це знання було притлумлене подіями й не опанувало моєю істотою, і аж тут, де так багато часу до міркувань, я відчув його значення. Я наочно зрозумів увесь жах дотеперішнього мого життя, як існування сліпої, невідповідальної й несвідомої тварини. Почувши себе таким і чуючи обов'язок допомогти прочунятись і своїм братам, робив що міг. Наслідком цього ось і є цих сім козаків.

Сьогодні народження Христа! Дай Бог і мені з моїми козаками відродитись до свідомого життя. Світ правди просвітив наші очі! Велике у нас сьогодні свято!»

Так закінчив своє оповідання Конашевич-Сагайдачний.

В нашій закуреній хаті лунали колядки, лялись повні надії про краще народу розмови... Було то найкраще Різдво!

Про шахти і їх сопух забулося.

Цей допис є правдивим оповіданням події, що сталася 1923 року в м. Перник в Болгарії в копальні (шахті) «Хрісто Ботев».

Такий Конашевич-Сагайдачний існу-

вав і був визначним старшиною Білої московської армії. Він відродився в своїй національній свідомості як український козак з діда й прадіда та став діяльним серед своїх земляків.

Автор оповідання виїхав в слідуючому році з Болгарії і дальша доля козацького нащадка йому невідома.

Це історичний приклад дійсности.

Таких страчених людей можна й тепер знайти багато між москвинами.

Про вклад гетьмана Сагайдачного грошей до банку в Англії були навіть пошуки Советів. Англія одначе нічого їм не дала.

(«Кирик» — псевдо від часткової назви козацької слободи біля Охтирки на Слобідській Україні.)

× × ×

Леонід Павлюк

« В А К А Ц І І »

(Скорочено за «Молодою Україною»)

Поспішаючи до дому, Микола на розі вулиці побачив струнку постать Наталки. Вона йшла повільною ходою і дві її розкішні коси спадали, майже до пояса.

— Наталю! — гукнув він.

Вона здивовано оглянулась. На нього глянули її блакитні очі.

— Миколо! — усміхаючись, промовила вона й зупинилась.

Підійшовши до неї, Микола розповів їй про останню розмову в своєму клясі та про свій плян зробити подорож річкою Удаєм під час літніх ваканцій.

— Ти, уяви собі, — говорив він, — ми живемо в таких історичних місцях, але ніколи їх не оглядаємо. Ось візьми Переволочну. Чи знаєш ти, що там, на Удаї, було затримано відділ кінноти Меншікова і це дало змогу Мазепі відійти від Полтави до Дніпра? Затрималиї козаки і селяни спаливши міст через Удай. Я хотів би ці місця оглянути.

Наталка з захопленням дивилась на нього.

— Миколо, — промовила вона, — чи не могла б і я поїхати з тобою?

— Зі мною? — перепитав Микола, я був би радий, та чи дозволять тобі батьки?

— З тобою дозволять! — впевнено промовила Наталка.

Одного гарного соняшного ранку Микола з Наталкою, на човні, підпливали до Переволочної.

— Зверни увагу, — промовив Микола, — Удай тече долиною, а колись ця долина була вся залита водою. А он там і столітні дуби, свідки минулого, колись тут був непрохідний, дубовий ліс. — Швидкий і повноводий Удай у Переволочній. Стиснутий в обох боків крутими берегами, він швидко ніс свої води між стінами очерету.

— Ось тут, говорив далі Микола, — проходив старий шлях з Ромнів. Цим шляхом послав Меншіков частину своєї кінноти, щоб відрізати шлях Мазепі, а сам полетів до Переволочної, що на Дніпрі. Думав там полонити гетьмана.

Пропливши трохи далі, вони пристали до берега.

— Ходім, розпитаємо, де тут був роменський міст. — Коло берега на колоді сидів старий дід. Він пихкав люльку, а в його руках вправно бігав човник з ниткою, яким він лагодив свій ятір.

Микола з Наталкою привітались. Відповідаючи на їх вітання, дід витяг

свою люльку з рота і, не поспішаючи, відклав свій ятір.

— Дідусю, — промовила Наталка, — де тут був роменський міст?

Дід деякий час мовчки дивився на них, а потім старечим голосом промовив:

— А ви ж хто будете?

— Учні, ми маємо літню відпустку й хочемо оглянути ці місця.

Дід деякий час сидів мовчки, схиливши голову. Потім повільно підвів її і з сумом у голосі промовив:

— Немає вже його, діти. Коли я був таким як ви, то пам'ятаю, що палі з моста були ще у воді, он там, на скруті. Тепер осталась там тільки гребля, коло старої верби. Одна вона й зосталася. Оповідав мені мій дід, що коли спалили міст, то москалі всім чоловікам голови рубали, а дітей і жінок у річці топили... Ідьте, діти, подивіться, — і, взявши знову човника, прийнявся за ятір.

Микола з Наталкою пішли берегом до греблі.

— Ось тут, — кинув Микола, — кінець греблі, а звідси мусів би бути міст.

Деякий час вони стояли мовчки, розглядаючи все навколо. Кожний з них думав про це саме. І повставали в їх уяві бій, дим, міст, вогні, солдати москалі, козаки... плач дітей і жінок...

Наталка підійшла до старої верби і мовчки погладила її стару порепану кору.

— Ходім звідси, — тихо промовила вона.

Попрощавшись з дідом, вони відчалили від берега. Микола сів за весла і човен швидко вплив на середину річки. Деякий час вони плили мовчки. Удай простягнувся перед ними у всій своїй красі. Ось він, мов би вперся у високий беріг, що поріс густим лісом і, повернувшись на південний схід, розлив свої води до густинської діброви.

— Яка краса, — промовила Наталка, оглядаючи береги. А разом з тим, після дідових слів чогось лячно мені.

— Не переймайся, — усміхаючись, кинув Микола, — а то ще посивієш. Наталю, що я дома батькам твоїм скажу.

З-під густих і довгих вій блиснули на Миколу її блакитні очі і щирий молодечий усміх розлився по берегах. Незабаром вони підпливли до густого дубового гаю. З гаю виблискували золоті хрести Густинського монастиря.

— Ось тут ми й причалимо до берега і щось поїмо, — промовив Микола, скеровуючи човен до столітнього дуба, який маєстатично розпростер своє гілля над річкою.

Берег зустрів їх приємною проходною. Пополуднавши, Микола з Наталкою пішли до монастиря. Ще здаля вони побачили напівзруйнований кам'яний мур, що високою стіною колись огорожував увесь монастир. За муром підносився ансамбль споруд в стилі козацького барокко. Серед них особливо виділялася Троїцька церква. П'ять куполів, стисло поставлених докупи, надавали всій структурі відчуття якогось невидимого пориву у височінь. Дивишся на них і відчуваєш як і тебе опановує бажання росту і стремління піднятися догори.

Вони підійшли до церкви і ввійшли в середину.

— Ти уявляєш собі, — продовжував Микола, — скільки людей пройшло тут перед нами. І скільки подій бачили ці стіни? З середини церкви на них вийшло пустою. Де-не-де-уціліли на стінах лика святих дивилися на них з якимсь, немов би німим, докором. І відчули вони обоє, як стискається серце з жалю за втраченою славою і красою.

Наталка підступила близько до Миколи, взяла його за руку. Погляд був її скерований вгору і вона тривожно переводила свої очі з одного обличчя на друге. Потім раптово повернулася й потягла Миколу за руку.

— Давай оглянемо все ззовні, не треба заходити до середини, а то плакатиму, — промовила вона. З лівого

боку біля церкви, була криниця, звідки через цементову цябрину бігла джерельна, кришталево-холодна вода. П'еш її і відчуваєш як якась, мов би, цілюща сила гамує твою спрагу і розливається по всьому тілу. І якраз, в цей момент, коли напившись води, присіли на колодці, відчули, що зв'язані вони органічно з цими стінами, з цим джерелом, що все це є частиною їх самих. Щось спільне об'єднало їх, про що можна сказати — це наше. Обдивившись усе навколо, взялися за руки й пішли до човна.

— Будемо вертатися, — промовив Микола. Наталка задумано сиділа, потім повернула свою голову до берега: звідки долітала до них пісня про козака і дівчину, про вербу і річку. На березі сиділи дівчата з граблями, видно згрібали сіно. Вони замахали руками до Наталки й Миколи.

— Пливить до нас, — гукали вони і Микола скерував до них свій човен.

Вийшовши, вони привіталися. Дівчата обступили Наталку і захоплено розглядали її коси, її гарне обличчя і довгі виії, а одна не витримала і з щирою селянською відвертістю промовила:

— Ну й гарна ж ти!

Розсівшись знову дівчата почали розпитувати наших подорожніх, звідки вони і що роблять.

— Так то був ваш човен коло сотникового дуба? — запитала одна.

— Човен наш, — відповів Микола, — а що то за сотників дуб, то ми не знали.

— Не знаєте про сотників дуб? — запитали дівчата.

— Ось ти, Віра, розкажи їм.

Одна з дівчат посміхнулася і, глянувши на Миколу та Наталку, промовила: — Розповідала це мені моя баба. Давно це було. Жив у Переволочній сотник Петро. Суворий був сотник. Всіх тримав у покорі й страху. Їде, бувало, селом — всякий шапку зніме і вклониться, а він лише головою кивне. Погляд вогненний, вуса довгі, а з-під шапки оселедець аж за вухо. Говорять, що було як гляне на

тебе, то так і зупинить на місці. Вдівцем був і багато молодниць та дівчат кидало, хоч і з страхом, у його бік мрійливі погляди. Та не такий був сотник. Мав одну дочку і вона одна ділила з ним і радість і горе... Та й часи були суворі. Правив всім цим краєм кривавий князь Ярема Вишневецький. Від Прилук до Лубень все це належало князеві, і хоч були де-не-де розкидані поодинокі вільні козацькі села, та князь на це не вважав. Все це було його! Він тут був пан! Його слово — закон! І не одну вже православну церкву віддав князь уніатам.

Було, їде селом з своїм почотом, зупиниться коло церкви, подивиться, махне пальцем якомусь ксьондзові і поїде. А ксьондз лишається з жовнірами і церква вже уніатська.

Лише в Переволочній церкві не займали. Вже як ті патери і ксьондзи не підходили до князя, як не умовляли, князь не звертав на їх улещування уваги. Не знаємо, що його стримувало? Можливо, краса цього краю, може повноводний Удай, що своїми водами, нашіптував князеві про те, що і він один з цих козаків, може і сотник Петро? Любив Ярема Петра. Бувало говорить своїм пахолкам, що вони рівня сотнику, що всі вони, разом узяті, не варті і в слід його стати, і що сотник чимсь нагадає йому його пращура Дмитра, прозваного в народі Байдою.

Приїде, бувало, князь до сотника, той вийде, потримає князеві вуздечку. Князь злізе, та так у двох і йдуть у світлицю. Що вони там говорили, ніхто не знав, але Ярема завжди виходив від сотника трохи людянішим і більш привітний.

Одного разу зустріла князя на порозі світлиці сотникова дочка Галя. Вклонилася низько князеві, коли той став на порозі. Вклонилася, а потім підняла голову і сміло глянула князеві в очі. Здрігнулося обличчя в старого князя, щось рідне і до болю знайоме майнуло в погляді тих карих очей. Мов зачарований її красою стояв він, не маючи сили відірвати свого

погляду від сотниківни. Потім узяв він дівчину за голову і мовчки, по-батьківському поцілував у голову.

Всіх вразила і зворушила ця сцена. Старий патер, що був у почоті князя, підвів очі і, простягаючи руки до неба, воздав голосну молитву шляхетності і великодушності князя.

Запримітив Галя і молодий, вродливий старшина княжих гусарів. Після того став він частим гостем в оселі сотника. Пройшов час, стала і Галя виглядати молодого шляхтича. Лише батькові боялася про це сказати, а батько спочатку не зауважив, а коли спостеріг, то було вже пізно: покохала того ляха Галя.

Знаючи, що батько ніколи не згодиться на їх шлюб, Галя умовилась з старшиною втекти Удаєм до Густинського лісу, а там мали чекати на них коні і княжі гусари.

Як вихор влетів сотник у свою хату. Кинувся по кімнатах, а вони порожні. Хтось сказав, що бачив сотниківну з ляхом на човні. Вискочивши з хати, сотник **н а к а з а в** хорунжому скликати козаків, а сам з одним козаком понеслися до Густинського лісу. Знав, що там немає плавнів, Удай підходить під самий берег. І коли можна буде перейняти втікачів, то саме там. Та і старшина розумівся на військових справах. Саме тут лишив він своїх гусарів у засідці.

Потрапив сотник у засідку, вбили його гусари якраз під тим дубом. Там його, кажуть, і поховали.

— А Галя ж як? — насторожено запитала Наталка.

— Та й сотниківна не попливла далі. Припливла човном з своїм вибранцем, глянула з жахом на вбитого батька, а потім розігнала і кинулась в річку. Глибокий там Удай, навіть і тепер, а тоді і поготів, а гусари всі в панцери закуті, ніхто і не кинувся за нею. Раніше, кожний, що минав це місце хрестився. Так мені моя баба оповідала, — закінчила Віра.

— Ну дівчата нам пора, — промовила одна.

Дівчата встали, обтрусили сіно зі спідниць, попрощалися і, закинувши

граблі на плечі, пішли берегом. Ще довго над річкою лунав їх спів.

Микола широко закидав весла, напружуючи свої м'язи. Човен легко розсікав воду. Від цілоденного веслування боліли плечі. Веслуючи, він з тривогою поглядав на південь. Звідти насувалась чорна, грозова хмара. Вона швидко вкривала небо і довгі нитки блискавки перерізували її. Важкий гуркіт грому носився в повітрі.

— Боюсь, що не встигнемо, Наталю! — кинув Микола. — А тут по боках плавні, до берега не пристати.

— Он канава в плавнях, — вигукнула Наталка, — вона доведе до берега.

Микола, напружуючи всі сили, погнав човна до канави. В канаві він швидко зняв весла з ключиць і взявши одне, став на кормі, пропихаючи човен вперед через латаття.

Десь позаду зашумів по Удаю дощ і важкі краплі накрили їх. Незабаром ці краплі перемілилися в зливу. Налетів сильний вітер і, пригинаючи очерет, закрутив все навколо. Штовхаючи з усієї сили човен, Микола увігнав своє весло у муляке дно і воно там осталося стреміти у воді, вислизнувши Миколі з рук. Наталка злегка ойкнула і, мов би вторячи їй, щось блиснуло і несамовитий грім вдарив біля них. Човен проплив ще метрів двадцять і майже в ту ж мить блискавка вдарилася ще раз, поцілвши у весло, що стреміло над водою. Весло розлетілося на тріски. Різкий і страшний гуркіт грому поглинув їх. Якесь сила звалилася на дно човна і Микола намагається затулити Наталку від вітру і дощу.

Деякий час вони пролежали мовчки, притаївши дух. А буря шугала по діброві. Десь тріщали дерева і раз-у-раз спалахували блискавки.

З часом вітер почав вщухати. З-за чорної хмари блиснуло сонце і повна ясна веселка засвітилась на небі. Знову обізвались принішклі пташки і діброва почала наповнятися їх голосами. Все поверталось до життя. Змоклий до нитки, Микола виліз із човна і бредучи канавою, потяг його до берега. Змучена і перелякана Наталка підве-

лася з човна і почала викручувати свої коси. Сонце ще ясніше почало світити. На березі запарувала земля. Трохи осторонь від канави стояла біленька хата. З неї вийшла молодиця побачивши Миколу і Наталку, сплеснула руками:

— Біжіть швидше до хати та скиньте мокру одежу.

Обсушившись і напившись гарячо-

го молока, Микола з усмішкою запитав Наталку:

— Ну, Наталю, як? Чи поїдеш зі мною і на друге літо?

Наталка ніжно глянула на нього, потім промовила:

— Обіцяй мені, Миколо, що візьмеш мене і на друге літо. За цю подорож я відчула, що і в мені тече козацька кров.

× × ×

ДЛЯ ІНФОРМАЦІ ЗАЦІКАВЛЕНИМ

Редакція «У.К.» толерантно ставиться до різних державно-самостійницьких світоглядів дописувачів нашого журналу, якщо вони не вживають у своїх писаннях образливих чи насмішливих висловів на адреси інакомислячих чи іначепереконаних авторів або по адресі колишніх чи сучасних громадсько-політичних діячів.

ГОДИТЬСЯ ЗНАТИ

Любомир Рихтицький

КИЇВ — ІСТОРИЧНА ЛЕКЦІЯ

Від 4-го лютого 1919 року в столиці України, Києві, гуляли російські червоні війська. Російська меншість в Україні, а вже зокрема в столиці, прилучилася до зусиль червоних військ знищити все українство. Арештуванням українців не було кінця. Розстріли йшли безупинно і стріляли просто за те, що люди були українцями. Це був початок геноциду, що його продовжують до сьогодні. Терор шалів без стриму, здавалося, що над Україною і її столицею розпростерла свої чорні крила червона російська смерть.

В такому розумінні тодішньої ситуації в Києві, спробуймо собі усвідомити почуття українського населення столиці, замкнутого за червоною російською залізною заслоною, серед відпаду револьверових пострілів у підвалах ЧеКа і сальв розстрілів в Царському Саду, тоді найбільшому парку столиці. І разом з цим, спробуймо собі усвідомити яким громом вдарила у Київ вістка про перші переможні битви українських об'єднаних армій, про здобуття Жмеринки і Староконстантинова, про велику перемогу під Фастовом і нарешті про наближення українських армій до Києва. Спробуймо відтворити в собі почуття українців у Києві, коли вечірній вітерець 30 серпня приніс до міста відгомін гуку українських гармат — визвольних гармат; коли вночі стрімголов стали тикати зі столиці війська московської голоти, які завжди були такі сильні супроти безборонних...

Чи можна ще дивуватися, що 31-го серпня переможні українські війська вмаршували до столиці не по бруку, а серед моря квітів, серед плачу на radoщах, серед безнастанного великого оклику «слава», що від нього захрипло населення столиці? ... Чи

можна дивуватися тому київлянинові, з роз'ясненими очима, який висловив думку всіх своїми словами: Господи, такої армії ще в житті не бачив. ... !

І якщо перенесемося думкою з минулого в сучасне, чи не чекають сьогодні київляни на появу такої армії? .. Не чекають вони на гук рідних, своїх гармат, на клекіт переможного бою, на вмарш переможної української армії до звільненого Києва. ... ?

І якщо ми такі скорі до романтизму наших думок і мрій, — чи не час нам у день шістдесятої річниці визволення Києва, зупинитися хоч на хвилину в наших щоденних турботах і подумати холодно, розумово, як, звідкіля, яким способом створиться така переможна українська армія, хто її організує, хто дасть їй українське політичне, національне обличчя, хто її поведе мілітарно і хто докладе старань, щоб це була дійсно свідомо, модерна українська армія, яка не тільки визволить Україну, але й стане на сторожі її незалежності, її кордонів і безпеки українського народу?

Історична лекція визволення Києва в 1919 році дуже повчальна. Вона доказала нам, що ми здібні бити ворогів і здобувати перемоги в наш модерний час не гірше, як це діялося в княжій добі, не гірше як під Жовтими Водами, Корсунем і Конотопом. Але випадки, які сталися в Києві після його визволення дали нам теж лекцію, як ми були політично не підготовані, який нерішучий був наш провід при зустрічі з противником саме тоді, коли наш вояк вибив ворога з нашої землі, якою слабкою була наша соборність, коли прийшлося відступити з Києва — не під натиском російських військ, тільки через брак рішучості нашого проводу. ...

Це колосальна лекція. В цій хвили-

ні, сьогодні, не стоїть ще ніяка українська армія готова до визвольної війни, але поставити її на ноги у вирішну хвилину буде дуже легким завданням. У нас будуть мільйони вояків, готових віддати життя за Україну, готових перемогти для неї, але наука з київської лекції в тому, щоб у нас був провід, щоб у нас була організація, щоб у нас була одна воля, одна думка, один наказ на цей великий історичний час і саме тут нам треба розібратися в київській лекції і омкнути помилок минулого. Нам треба вже сьогодні готувати себе і весь наш нарід до цієї великої хвилини, символом якої не має стати знов отаманщина і льокальний патріотизм, але навпаки, сильний центральний провід, підтримуваний всім нашим народом, щоб наша воююча у полі армія почувала за собою сильні політичні плечі, вирішну настанову, ясну і енергійну політичну лінію. Не буде тоді часу на комітети і на «шукування нових шляхів», на сумніви і здогади, на забаву у парламенти і дебати для самозадоволення особистих амбіцій всіх тих, хто ніколи не зуміє включитися в національний фронт, а завжди буде стояти збоку і тільки коли ворог прикладе йому цівку револьвера до голови, тоді кричатиме за рятунком туди, до тих, що йдуть з усім народом.

Така є наша українська проблема. Наше громадське і політичне життя дає аж надто багато доказів на це. Ось наближаються святкування тисячоліття хрещення України, великої дати в історії нашого народу. І що, йдемо ми об'єднані назустріч цим святкуванням? . . .

Ми знаємо і відчуваємо, що грядуть великі історичні події, але ми ще не виявляємо досить політичного розуму, щоб зійтися разом, щоб об'єднатися понад нашими малими різницями для цієї великої години переможного вмаршу до Києва!

Ми ще торгуємося. І найдивніше, що найбільше торгуються ці, які знають дуже добре, що, власне, вони на

свої плечі тягару боротьби не візьмуть, що, власне, вони у поле не підуть, що, власне, вони мусять зачекати зі своїми політичними плянами і програмами доки Україну не визволять інші, які проллють за неї море крові, бо так їм диктує їх совість, їх національне серце і їх політичне, патріотичне виховання. Так було вже в минулому, ми говоримо з досвіду.

А проте ці, що всю свою ідеологію побудували на боротьбі за визволення свого народу, хочуть знову йти в бій, хочуть знову класти свої жертви, байдуже, зрозуміють їх всі українські політики, чи ні. Бо обов'язок воювати за волю не є залежний від жадних міркувань про «національні втрати» і «непотрібні» жертви, на полі бою, від жадних пасивних політичних програм, від жадних карколомних стверджень про якусь ефемеричну владу і приятелів по другому боці. Обов'язок воювати за волю, це елементарний обов'язок **кожного народу, і цього народу**, без огляду на жертви і наслідки. **Нарід, що не вміє вмирати за свою волю у боротьбі, ніколи волі не буде мати.** Плекання і виховання бойового духа нації — це єдиний шлях і ніяких інших шляхів шукати нам не треба, тим більше після досвіду минулих сімдесяти років.

Але ми свідомі, що не всі підуть на фронт боротьби. І сьогодні, у великі роковини здобуття Києва, ми хочемо сказати всім тим, хто не є готовий йти у бій за Україну: не йдете, то не йдіть, але хоч не перешкоджайте іншим йти, не гальмуйте національного розгону, бо після кожної поразки показується, що немає винуватих за неї, всі були великими патріотами і ніхто не несе відповідальності. . .

Так дайте ж змогу тим, хто хоче довести наш нарід до перемоги, визволити нашу батьківщину, а тоді вже, в безпечній атмосфері, зможете преспокійно дискутувати про значення демократичних рухів, про гуманність супроти клятого ворога і про світле майбутнє економічного розвитку ваших інтересів. . .

Так, лекція Києва дає матеріал до думання. Жаль тільки, що роздумують ці хто того не потребує, хто своє життя присвятив Україні, а не хочуть думати ці, чий програми України не створили і створити не зможуть.

Київ буде визволений. Київляни дочекаються вмаршу переможної української армії у столицю України. Бо на щастя, у нас тепер більше тих, хто воювати хоче і буде і вони — організовані.

Мгр. Осип Губчак

ДЕМОГРАФІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ

В книжці польського письменника-подорожника Аркадія Фідлера п. н. «Канада пахуча живицею» є записана така цікава сценка: Французький католицький священик в костелі викликає подружні пари і так їх наповідає: «Як це так? Вже минув рік, а у вас ще нічого не знайшлося? Ви безстыдники!» І ці пари смирно і покірно сприймали цю догану й обіцяли «поправитися». Така політика всіх французьких священиків в Канаді спричинила що французи в Канаді мають багато дітей (до десяти в родині) і тим вони зробили правдиву демографічну революцію: французи програли війну з Англією за Канаду, але канадійські французи своєю чисельністю перевищили англійців і провінцію Квебек задержали франко-мовною. Тепер вони навіть стараються відірватися від Канади і створити незалежну французьку Квебек — Державу, що їм — при тихій допомозі Франції і ще тихіший помочі Москви — може й вдатися...

Ми собі не здаємо справи, що щось подібного проходить тепер і в З'єднаних Стейтах Америки. Часописи пишуть, що тут живе від 15 до 25 мільйонів нелегальних і легальних емігрантів з Мексику, а правдоподібно що року прибуває їх біля 3 мільйонів, бо довгої границі з Мексиком годі встергти. Далі, в З'єднаних стейтах живе вже тепер мало що менше порторіканців, чим в самім Порторіко і їх природній приріст дуже високий; всі великі міста вже просто залиті тим ла-

тинським елементом.

На наших очах проходить демографічна революція, яка буде мати дуже велике значіння для будуччини Америки. Постараймося коротко вияснити цю справу.

Передовсім треба зазначити, що цей латинський елемент не зовсім однородний: між кубинцями, мексиканцями і порторіканцями є люди білої раси — еспанці й вони ще розмірно легко інтегруються в русло загальноамериканського життя. Але «метиси» мішанці білих і індіан з Мексику (і «муляти») (мішанці білих і муринів з Порторіко) це іншорасовий елемент, що морально, фізично й інтелектуально стоїть нижче тих елементів, які напливали з Європи до Америки. Їх характер відмінний: вони гарячечковні, вибухові, мстиві, — тому дуже скорі до заворушень. Вони походять з найбільш прошарків населення, що живе там в примітивних гігієнічних умовах, тому вони до життя у великих американських містах зовсім не приготовані. Приміром: колись гарні парки в Чікаго тепер такі знищені і запаскуджені, що чікагська преса з цього приводу підняла крик.

Також цілі дільніці в містах випалені — з пімсти, або для наживи — асекурації. Люди бояться з цих парків користати, бо вони стали прибіжищем для всяких авантюристів «довп-педлерс» (продавців наркотиків) які, конкуруючи зі собою в різних молодечих бандах (генгах), взаємно себе

вистрілюють. Ці банди лиш покищо кримінальні, але є й інспіровані Кастром прихильники незалежності Порторіко.

Не забуваймо, що в Україні всякі конокради і горлорізи, випущені після революції з Сибіру, грабували і тероризували статочних селян і так робили комуністичну революцію в українських селах. Кастро міг би повторити таку історію і в Америці і тоді було б дійсно зле, бо до американського демократичного правопорядку ці елементи не доросли, їх симпатії і їх зв'язки з Мексиком і Порторіком близькі і сильні, а відносини між цими країнами (Кубою і Мексиком) а З'єднаними Стейтами тепер сильно напружені. Недавно мексиканський лівий президент гостював у себе Кастра і можна догадатися, про що вони між собою говорили: Як поширити революцію на всі караїбські островці на всю Середущу Америку. А може й Кастро мріяв про загарбання для себе Фльориди, а для Мексику американські стейти, Тексас, Арізону і Нью-Мексик, які колись ЗСА прилучили до себе, а які тепер зі зростом латинського елементу, можуть знову тяготіти до Мексику. Це — очевидно з благословення Москви, яка теж щирить зуби на свої давні кольонії: Каліфорнію й Аляску . . . І боронти нема так кому, бо армія наемників, зложена з меншин і «бідних людей», немає того патріотизму, що армія вояків — горожан і може при внутрішніх заворушеннях в значній мірі перейти на «ліво». Сказано: «Царство, розділене в собі не встоїться». Тим більше, що й верхівка Америки не дописує. Один історик писав, що римська верхівка сама себе знищила тому, що вживала до їжі олив'яного посуду, а оливу затроює їжу і викликає дегенерацію і безплідність.

Та багато більшу небезпеку представляє вживання наркотиків, які спричиняють теж безплідність і пошкодження мозку викликають неохоту до праці і змагу, недбалість і ділковите розгублення а zarazом зріст стра-

шних злочинів, бо на купівлю наркотиків треба здобувати великі гроші й не раз великими злочинами. І це поширюється не лише серед бідноти, але також серед багатих підміських родин. Одне американське покоління знищило себе алькоголізмом, друге нищить себе наркотиками.

Невеселі ці перспективи і нам треба би за цими справами слідити і сподіватися найліпшого, але й бути приготованими на найгірше. І я кажу: «тінам фальзуз профета сім». Дай, Боже, щоб я був фальшивим пророком. ...

Цей понурий образ будуччини злагіднює дещо обставина, що Москва має такі самі, а то й більші демографічні, популяційні проблеми. Річ в тому, що москалі стали панівною нацією, привикли вже до вигіднішого життя і, як звичайно в цих випадках буває, — їх приріст населення дуже змалів. Статистики виказують що в 1940 р. приріст москалів був 12.4 на тисячу, в 1965 р. вже тільки 8.1 на тисячу, а в 1977 тільки 5.6 на тисячу. Рівночасно советські музулманські народи в Азії збільшили свій природний приріст до 17 на тисячу, і вже 4 рази перевищають москалів.

Обчисляють, що — як так далі піде — то до двох декад пропорційне відношення між москалями і музулманами буде приблизно таке: на 150 мільйонів москалів буде припадати біля 100 мільйонів музулман. Ці народи не даються із-за расової різниці так скоро винародовити, а також трудно їх притягнути до советського промислу через брак знання московської мови і технічної освіти. Додаймо, що за тими музулманськими народами стоїть велетенська людська маса, яка заздрим оком заглядає на багатства Сибіру й Туркестану. Отже «жовта небезпека» для Москви — це цілком реальна і грізна справа і вона кремлівським можновладцям зганяє сон з очей.

Для нас це має таке значіння, що Москва тим більше натискає на Україну з подвійною метою: щоб винародовленням скріпити свій власний на-

родний потенціал і використати українську робочу силу в промислі. Як щоб Москва була при здоровім глузді то повинна б радше поступати навпаки, щоб випустити пару з перегрітого советського державного китла, як це наприклад розумно зробив Китай, що дав тепер полекші для Тибету і навіть Далай-лямі, що живе на еміграції в Індії, запропонував переговори і поворот до Тибету. Але щож: кого Бог хоче покарати тому розум відбирає, і в Москві радять малі і дурні партійні «качики», що думають впертістю і неуступчивістю показати, що вони тверді мов залізо. Сталь погинається але не ломиться, а залізо тверде та крихке і під сильним ударом тріскає. Так і трісне советський залізний, але перепрітий державний котел...

А як стоять в Україні наші популяційні справи? Брехливим советським статистикам не можна вірити і справді не знаємо, як там діється. А варто більше тим нам цікавитися, бож наша популяційна сила це чи не головна наша зброя за національне збереження.

Але сам Сталін сказав, що українців не можна знищити чи переселити, бо «їх забагато». Не забуваймо, що ціла наша майже тисячолітня боротьба зі степовими кочовиками — це власливо був один великий популяційний змаг, одна велика демографічна революція. Від річки Росі, недалеко на південь від Києва за княжих часів, наша етнографічна територія пересунулася тисячі миль далеко вперед до Чорного моря і до підгір'я Кавказу. А сталося це тому, що українські жінки не боялися виховувати дітей в найтрудніших і найнебезпечніших часах і обставинах, щоб «козацькому роду не було переводу». Хоч нищили нас тисячами й мільйонами, все ж — як у пісні співається — «за сотню тисячі ставали до борби». Тож ми сміло можемо сказати: Проти степу борилися наші руські (не стидаймося цього слова: давня Русь була нашою, а не московською державою і не москалі, а ми маємо право називати себе «старшим братом») княжі дружинники і потім українське козацтво, але боротьбу за степ виграла таки Українська Жінка!...

Михайло Дорошенко

ПІДЗЕМНЕ ЛЕТОВИЩЕ В ЧОРНОМУ ЛІСІ (описує той, що знає що місцевість.)

Ще перед війною, в 1939-40 роках, в Кіровоградській області в Чорному Лісі, плянувалась якась невідома населенню будова.

Чорний Ліс не малий: від станції Знаменка до села Цибулева понад двадцять кілометрів, а в шир, то від станції Хировка, понад селами: Цибулів, Чутівка і Веселий Кут до Шамової більше десяти. По другій світовій війні зі станції Хировка, через Лагері в лісі була проведена залізниця, а незабаром розпочалась і будова та, що саме буде будуватись — населенню не було відомо. Але були чутки, що буде будуватись «сховище» там буде

бункер та летовище для реактивних літаків, що сягатиме через ліс майже до села Чорноліски, а пізніш і будова військових споруд, що можливо перейде і Веселий Кут та досягне й того міста, де колись козакували Дорошенки і Мамай

Незабаром розпочалась і будова. В кінці залізниці серед лісу зроблено для розгрузки і нагрзуки належні платформи. Збудовано декілька домів для проводу. Навезено різної машинерії, нагнали тисячі люду й почали копати землю не лише в лісі, а й зовні з великої Січової балки під гору, що

звалась Лагирською, з неї й почали копати по під ліс тунель, лише в ручну, лопатами.

Копали пляновані тунелі, ставили підпори, а інші прокладали залізо, обтягали сітками та заливали цементом, що привозився серед ночі, а каміння з суботівського кар'єра машинами. Будова провадилась декілька років літом і зимою. Нині, Чорний Ліс, а особливо південно-західня частина, до іншої північної сторони Чорноліски, є на тунелях. В тому сховищі, що є глибоко під землею є площа, та й не одна для літаків, ріжні склади, та приміщення для життя навіть і дозвілля. Такі сховища збудовано не лише в підземеллі у Москві, а навіть по «всей необ'ятной стране СССР» Нині, подібні сховища копаються по всій Україні. В разі «атомової війни» вся партійна знать буде хоронитися в тих сховищах, можливо роками.

Сховище закінчено: літаки влітають в Лагерську гору з заходу, переходять сховищем кілька кілометрів і вилітають з гори на північ, з лісу уже біля

Чорноліски.

Після закінчення будови «сховища» розпочалась розбудова культурних так званих осередків та селищ. У лісі в кінці залізниці розбудовано майже місто зі школою та заселено належною знаттю. В лісі біля станції Хировки в балці, збудовано декілька так званих культурних будинків, а для якої цілі невідомо, бо вхід «постороннім» заборонено. Відпочинковий осередок розбудовано на бувшій, так званій, Полянї, навіть прочищено став, а прибережжя обсипано піском. На півночі, де було невелике село Чорноліска, нині там з лісу, зпід гори, вилітають літаки, бо всі селянські хати знесені, селян переселено, а нині там збудовано військове місто. Туди через село Цибулів прокладено асфальтову дорогу, та підходять і автобуси.

Перед містом ворота, а на воротах сторожа, а перед тими на підвищенні, велика дошка з написом:

«ЗАПРЕТНАЯ ЗОНА»

16 жовтня 1978 р.

Володимир Трембіцький

УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА КОЗАЦЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ

Історія всіх імперій, як стародавніх так і новіших, показує що всі вони теорились насильним загарбанням цілих, слабших на той час, народів та їхніх територій, під владу займанця. З бігом часу, поневолені народи підносились в своїй національній свідомості та духовній силі, набирали відваги й починали боротьбу проти свого окупанта. Та боротьба, як показує історія всіх часів, кінчалася ранише чи пізніше тим, що імперія розпадалась на вільні, самобутні держави народів, які скидали ярмо насильника, що перед тим панував над ним, нераз, довгими віками.

Такий є природний і Божий закон права й справедливості. Винятку з того закону ще для ніякої імперії не було. Також не буде його й для останнього займанця нашої Батьківщини, для імперії московської, званої тепер ССРСР. розвал якої, в наслідок визвольної боротьби поневолених нею народів, неминучий. (дивись нашу розвідку «Вст.не Україна» в «У.К.» ч. 1/19 за січень-березень 1972 р.)

В українській затяжній визвольній боротьбі, нашими природними союзниками є всі нації, що перебувають у московській в'язниці народів. Зокрема ж нашими найближчими спільниками в тій боротьбі мають бути наші сусіди, що своїми самобутніми особливостями, минулою історією, традицією та укладом життя відрізняються від москвинів. Вони називаються козаками й творять козацькі війська. Так є найближчі до нас і споріднені з нами по крові це Кубанські козаки, а за ними Донські козаки, Терські, а далі — козаки Волжські Уральські, Астраханські, Оренбурзькі та інші.

Деякі з них, в новітніх часах, подібно до України, навіть були проголосили встановлення своїх самостійних держав: «Всевеликое Войско Донское», «Кубанське Козацьке Військо» зі сво-

єю владою. А останніми часами виникла і все активніше дає себе знати ідея спільної козацької держави «Козакії».

Також відомо, що за часів Української Держави 1918 року, між владою нашої держави і владами Кубанської й Донської Козацьких держав вже налагоджувались союзні відносини та заключались не лише господарські, але й стратегічно-військові оборонні договори.

Ще не було часу, щоб ідея союзу з козацькими народами в спільній боротьбі проти Москви набрала якоїсь остаточної форми і була усвідомлена в надрах всіх дальших козацьких народів (крім Кубані й Дону). Аж до російської революції 1917 року ніяких проявів поважного значення у відносинах між приспаним козацтвом України та згаданими козацькими військами не було. Було лише одне спільне козацьке свято. Це був культ святкування Покрови Пресвятої Богородиці. Цей культ ніби духовно об'єднував всіх волелюбних, підлеглих Москові козацьких народів. Тому царський російський уряд своїми «указами» та іншими урядовими зарядженнями поступово заборонив всім козацьким військам святкувати Покрову, а замість цього свята було наказано вважати їхніми військовими святами такі дні: для Кубанських козаків — 30-го серпня день перенесення мощів князя Олександра Невського, для Донських козаків — 17-го жовтня в пам'ять спасіння царської родини при катастрофі потяга в 1888 році коло Харкова, Терським козакам — 25-го серпня на пошану перемоги російських військ на кавказькими народами, для Забайкальського Козачого війська — 17-го березня в знак дозволу на існування того козацтва, для Сибірських козаків — 6-го грудня на ім'я царя Миколи Другого, для Оренбурзького козацтва — 23-го квітня на

св. Юрія, для Уральського козацтва — 8 листопада на Архистратига Михаїла, для Астраханського козацтва — 19 серпня а честь збудування їхньої церкви (Див. нашу статтю «Про свято Покрови в історії козацьких народів» в «У.К.» чис. 2-3 (36-37) 1976 рік).

Від того часу спільним для козаків в Російській імперії лишилася лише назва «козак», яку, як імя окремого стану, скасувала лише советська комуністична влада але на Україні козацький стан було відновлено в 1918 році універсалом Гетьмана Павла Ско-

ропадського на свято Покрови.

Отже, проблема зв'язку державно-національних інтересів України в її боротьбі за звільнення від московської залежності з одного боку, а з другого боку зі стремлінням та тенденціями козацьких народів також звільнитись з того ярма, є дуже цікава. Тому редакція «У.К.» щиро дякує ВШановному панові проф. д-рові В. Трембіцькому за його розвідку, яку тут радо містимо.

Редакція «У.К.»

.....

Маємо всіляких ворогів довкола нашої території — старих від століть: Москвинів, Поляків, Мадярів, які, як довго існують, претендують на частини нашої території (поляки, мадари), або й усю Україну аж до ріки Попраду та Дунаю (москвини)

Є у нас і такі претенденти до наших земель, як Румуни та Білоруси, які теж вважають «своїми» землями ті, які ні етнічно, ні географічно ніколи їхніми (Буковина, Полісся Підляшшя) не були, але через приналежність цих же земель якийсь час до їхніх історичних територій (Молдавії чи Велико-Литовської Держави), вважають таку політичну приналежність за факт, який повинен мати усправедливлення в їх ревіндикаційних домаганнях.

Все ж таки усі вище вичислені претенденти до поодиноких українських територій були такі народи, які національно не мали та не мають нічого спільного з українським народом.

Та тепер, як на сміх, ще знайшовся один претендент на частину українських національних територій: Кубанщину (103.00 кв. км. із 4.511.000 населення, 1970) та західню Донщину (23.800 кв. км. та населення 778.000 душ (1926), в особі, отамана Кубані І. Білого, колись відомого козачого національного провідника на еміграції, по походженню кубанця-чорноморця таки... українського роду, хоч сам себе вже не уважав таким, а

лише козаком, приналежним до козацького народу. Претенсії І. Білого відкрито виявилися з приводу об'їзду танцювальної групи молодих Кубанців з Парижу по Європі та в ЗСА із виступами в користь Катедри українознавства. На цю тему писала репортажі п. С. Наумович.

За статистичними даними 1918 р. українці становили 57,3% на українських етнічних територіях західньої Донщини (986.000) душ та біля 60,0% 1.184.000 Кубанщини, (Етнічна карта всієї Кубанщини у 1918 році приблизно така: українці не козачого стану 1.111.600 — 36,4% всього населення, чорноморці (козаки) українського роду 772.400 — 24,0% всього населення, або 41% всієї української людності. Козаки-лінійці (московсько-мовні) становили 515.000 — 16,4% всього населення, або 65,5% всієї московськомовної людності Кубані, якої було 926.000 — 29,6% всього населення. Москвинів козачого стану було 411.000 — 13,2% всього населення, або 44,5% московської людності Краю. Горців було 107.000 — 3,6% всієї людності.)

а до другої світової війни творили 76,8% всієї людності на західній Донщині — біля 600.000 душ та 47,1% всього населення Кубанщини.

(Після статистики у 1930-их роках на Кубанщині в старих границях Кубанського Краю (із 1914 р.) було 3.557.

000 людности, серед якої українці становили 47.1% це є 1.675.347 / 915.770 козаків чорноморців / та 769.777 неkozачого населення./ Росіян було на Кубані 1.458.370 — 41.0% / 610.383, козаків-лінійців 847.987 неkozачого населення /. Козачого населення було у 1930-их роках /після П. Сулятицького, В. Кубійовича/ 42,9% тобто 1.525.953 душ, із яких чорноморці становили 60% а лінійці російсько-мовні 40% всієї козачої людности.)

У 1918 р. козачого населення українсько-московсько-мовного в Кубанському Краю було 41.0%, українсько-московське населення становило 1.522.600 — 48.6% всієї людности, отже майже половину всього населення Краю.

Від 1920 року ні на Донщині ні на Кубанщині аж до сьогоднішнього дня тут не було навіть української радянської влади. Українізація, яка існувала на Кубані, зникла в 1930-их роках безповоротно. Значить, український елемент повинен був зліквідуватися, тобто в п о в н і змосковшитися. Але, коли поглянути на карту мовного та етнічного розселення на Кубанщині, вложену до книжки: «Народи Кавказа», т. I, виданої в Москві 1960 року та книжці «Говори Української Мови» І. Жилка, Київ 1953 р., можна зауважити, що українців на Донщині дещо мовно обмосковлено, а на Кубанщині дещо зменшилося на чорноморській низовині в приозівських районах, однак збільшився дещо стан в середній та горішній течії р. Кубані, де український елемент своєю чисельністю становить + 50% всієї людности й серпанком окружує московськомовне населення Закубання (Майкопщини). Біля 30% всього населення становить українська людність в сільських степах аж до середньої течії ріки Ягорлик.

За обчисленням автора цієї статті у 1960 р. повинно було бути біля 47% — 2.120.000 українсько-мовної людности та 41% — 1.850.000 москвинів тобто не козаків та лінійців, а може й донців, переселених туди за останні

десятиліття «службово». Для історичної докладності за статистичними даними у 1897 р. на Кубанщині українці творили 47.7% тоді коли москвини становили всього 42.6%. У 1872 році Чубинський та Русов рахували українців на 60%. Цього відсотка дотримувався у 1918 році відомий наш географ д-р Ст. Рудницький, подаючи 1.791.000 українців та 895.000 москвинів не враховуючи Чорноморської губернії, де жило 92.000 українців та 31.000 москвинів. («Огляд території України після д-ра Ст. Рудницького» П. Франка, Відень, 1921).

(Для точности ще дозволю собі подати, що проф. М. Кордуба (родом з Галичини), в його праці «Територія і населення України», Відень, 1918 р., подавав на Кубанщині 61.2% — 1.078.460 душ українців та 31.9% — 563.000 душ москвинів.)

За от. І. Білим в його статті «Ответ украинцам» в часописі «Казак» ч. 117, травень 1971, Париж, претенсії українців на вище згадані простори вважаються імперіялістичними. Через це він обвинувачує часописи «Свободу», «Нродню Волю», «Українське Слово» і інші за рекляму танцювальній групі з Франції серед української громадськості та серед чужинецького світу в Америці, як представників віддаленої найдалі на схід від центральних українських територій, території.

Дивно нам, що от. І. Білий аж у 1971 р. довідався про «український ревізіонізм» у відношенні до Кубанської території та частини колишнього Донського Краю Московської Імперії, знаючи українську мову, як матірну, та від 1920 року, живучи серед української політичної еміграції в Варшаві, Чехословаччині та й дотепер серед української громади в З'єдинених Стейтах Америки.

Переляканий «українським імперіялізмом», от. І. Білий радить Козачому Політичному Центрові, мабуть на чолі із часописом «Казак» московсько-мовний часопис з Парижу, створити спеціальну дослідну комісію для провірення історичного минулого «ук-

раїнського соборництва» та імперіялізму. З нашої сторони ми можемо лише радіти з такого задуму от. Білого та його козачих національних однодумців, бо прослідивши т. зв. «український ревізіонізм» та («ірредентизм» у відношенні до Кубанщини і Донщини) східнього Донбасу та східнього Подоння до Калацького узгір'я), козаки мабуть дечого навчилися би та краще пізнали б своє етнічне та національне становище на «своїх» історичних територіях: Дону, Кубані, Терека, Астрахані, (нижнього Поволжя) та буддійсько-монгольської Калмикії.

Може така дослідна робота врятує весь козачий політичний рух чи самостійництво та поставить його на нормальні тривкі основи, зробить його більш поважним без будь-яких фантастичних політичних мрійництв, в яких «Казакія» повинна вміщуватися між р. Кальміюсом в Донбасі УСРС за розчленуванням із 1918 року між територією Всевеликого Війська Донського (як держави) та Українською Державою по стані адміністративного поділу з-перед 1914 року.)

Чорним морем на заході та Челябінськом (на порозі Сибіру) на сході, значить по р. Урал в західньому Казакстані та по Уральські гори, по Каспійське море включаючи всю Калмикію, вся буддійська Калмикія (хоч та її політична еміграція ніяк не прагне бути частиною козачого народу, є домагання аж по річку Терек (де колись були гірські поселення чеченців, кабардинців та досі ще ногайців) на які то простори аж по річку Куму на північ від Терека, претендують горці-магометанський нарід північного Кавказу.

Ясно, максималістичні територіальні претенсії Козачого політичного центру на території, на яких козаків сьогодні вже взагалі немає (по рр. Уралі та по долішній течії Волги) (Хоч отаман І. Білий нараховував у 1926 р. там ще 893.600 козачого населення (Поуралля 846.500 Поволжж 47.300 душ). И. А. Билый: Территория и народонаселение Казачих Земель;

Календар Альманах Вольного Казачества на 1930 год., Прага 1929, ст. 131, 137.)

та де козачого населення ніколи й не було (Ставропольщина, Донбас і Калмикія,) приведуть може Козачий політичний центр до самокритики та спасення його від сміховинного становища, із якого мають найбільше втіхи не хто інший, як москвини, які знають дуже добре все історію козачої справи та орієнтуються також не погано в потенціальній силі козачого руху до самостійности та лише по своєму його інтерпретують.

Можливо, що досліди української соборности приведуть козачих політиків до суті, в якій вони пізнають краще, як досі, вагу України в козачій визвольній справі у відношенні до московського визволення, що його несуть досі «білі» москвини в Америці та у Франції на спілку із досить ще сильною Козачою (Донско-Кубанською) еміграцією. А ця ж козака еміграція далі ще мріє про «вольності та привілеї», які Донці та Кубанці мали під покровом московських царів до 1916 року. Заки претендувати на українські етнічні землі, не лише Кубанцям, а й Донцям, краще подумати, з ким їм іти для зреалізування їхніх національних прагнень. Хто як хто, але таки українцям є таки найбільше близька пан-козака ідея, тобто об'єднання козачих земель, (які ще залишилися такими), в одну Козачу державу на схід Донбасу по р. Волгу Куму, можливо Терек та Каспійське море з доступом можливо до Астраханського порту та з виходом до Озівського моря через Ростов на Дону, в якій то країні козакам жилося б по-козакому, тобто без донського примату, щось на зразок сербів у Югославії у відношенні до Хорватів та Словінців. Вся біда в тому, що в сучасному козакому центрі Донці займають перше місце, тобто є мотором всієї політичної активності, а Кубанці та Терці, (яких 1/3 є теж українського походження,) (У 1926 р було 208.000 терців російсько-мовних та 104.000 українсь-

кого походження) є в роді статистів на показ на всяких маніфестаціях АБН чи в «Тижні Поневолених Народів». Оця абсолютна підрядність Кубанців особливо українського етнічного походження викликала три роки тому реакцію, в результаті чого чорноморці, які бажають зберегти свою національну та козацю гідність, створили свій окремий політичний центр. Від пару років кубанці українського роду виступають на всяких міжнародних зборах вже під своїм кубанським прапором та гербом, вважаючи Донських Козаків представниками лише їхньої донської «національної» території.

Ми можемо радіти з цього, що кубанці-чорноморці стали себе морально захищати та побачили, що їхня доля таки при українській нації, тобто при самостійній Україні і їм буде можливо встановити їхнє політичне майбутнє. Це майбутнє буде таким, якого захочуть самі Кубанці, тобто в їхній окремій державності як це було в роках 1918-20 та в тісному спільному культурному співжитті та економічному союзі із Українською Державою, або в Конфедерації з Україною на взір З.О. УНР (Галицької Держави), як автономної частини всієї України, чи може у прямій приналежності до Української Республіки, як це зараз маємо у відношенні до західньо-українських областей Радянської України. Хай доля Кубані буде в кубанських руках українців чорноморців та лінійців (московсько мовних), українців некозаків та горців, та інших меншин які теж становлять поважне число біля 36% — 1.275.000 душ за урядовою статистикою у 1926 році для всього населення. Вони теж повинні сказати в свій час своє слово, хоч козачі провідники на еміграції їм цього права відмовляють.

Однаке, український нарід та його держава ніколи не можуть погодитися із фактом підрядного трактування українського елементу в козачій справі та щоб в його імені говорили люди, які представляють себе «козаками,

які прийшли в Кубань» без зазначення звідкіля і хто були їхні діди та прадіди... Зле діється серед кубанської козачої еміграції, коли нею командують сили, які не хочуть признатися до своєї матірньої мови та роду, із якого вони походять. Безбатченки повинні бути мабуть найбільше небажані в авторитетному проводі народу. І нас може дивувати, що такого роду люди можуть мати уповноваження репрезентувати Кубань, як цілість. Виходить, що нам, українцям прийдеться створити комісію дослідів Кубані та доказати кубанцям, хто вони від якої матері та батька походять. Чи не сором нащадкам запорожців?!

Уважаю, що кубанці, пізнавши свій рід та історичне минуле на основі наукових праць, не будуть зрівнювати українську соборність із єдинонеділимством Денікіна чи Колчака та називати українську соборність «фікцією без слов» чи «фальсифікуванням історії», в якій, мовляв, криється антикозацька постава до козачого політичного руху.

Не має рації от. І. Білий, що Україна ніколи не претендувала на українські землі Козакії, тобто Кубань та на східню Донщину. Якщо б таке твердження поставила людина, яка походила б із уральського чи астраханського Козачого війська, якій українська справа була досить далека, або невідомою, то ясно, такого автора статті можна б поінформувати в його неправдивих заложеннях та розказати історію української соборности, починаючи від «Весни Народів» 1848 р. через період активності Союзу Визволення України (СВУ) до 1918 р. та подати факти з доби самостійності УНР чи Гетьманської Української Держави, коли велися довгі переговори між Києвом і Новочеркаськом, Києвом і Катеринодаром про приналежність українських земель Донщини із 600.000 української людности та про долю всієї Кубані при чи поза межами українського материка.

Однаке, нас може дивувати, що про непретенціональність України до Кубані та української Донщини гово-

рила людина, яка у 1918 р була в складі Кубанського уряду, брала участь в мирових переговорах Кубані з українським урядом в Києві між травнем та червнем 1918 року і повинна була знати, який дух був серед Кубанців «українців» до першого та другого дипломатичного представництва УНР та після гетьманського уряду та яка братерська рідна постава була українців до кубанців в Україні.

Білий вже не живе, але є ще його послідовники із українськими прізвищами, як і продовжують нонсенсові теорії Ігната Білого, вводячи чужинецький світ у неправдиве пізнання козачої, до речі важливої справи, національної в комплексі цілості поневолених народів ССРСР.

Не знаю, навіщо перекручувати історичні факти та замовчувати документи часу, договори, які ясно говорять про єдність українсько-кубанських ідей в політичному та національному сенсі. Якщо пам'ять притупилася в п. І. Білого, то можемо порадити його послідовникам прочитати розділи про українсько-донські та українсько-кубанські державні взаємини в «Історії України» 1917-1923 рр. Д. Дорошенка, т. I-II; в «Записках і матеріялах української революції 1917-1920 рр.» П. Христюка, I-III томи; в творі Ісаака Мазепи «Україна в огні і бурі революції» 1917-1921 рр. т. I-III; О. Болотенка «Козацтво і Україна» та в працях В. Іваниса «Боротьба Кубані за незалежність» та також в споминах «Стежками життя», т. I-III, виданих між 1959-60 рр. Ясно, цей список можна продовжувати ще більше, та цінні праці, що тут подані, є основними, які легко доповнити, як Ф. Матушевського, Е. Онацького, Д. Донцова, П. Сулятицького та інших які в своїх споминах точно подають історію взаємин між Доном, Кубанню та урядом УНР чи УД як теж послів України по столицях Європи із представниками Кубані: в Атенах, Римі, в Парижі та Варшаві у 1919-1920 роках.

Ясно, якщо б козаки знали усі ці факти, то, мабуть, не допустили б

були до друку статті от. І. Білого та його таких фраз як: «Ни те, ни другие вмешиваться в дела Кубани и других Казачих земель не имеют никакого ни морального ни международного юридического права. И подобное вмешательство не может разцениваться иначе, как, только грубое насилие, которое не может быть оправдано никакими мотивами.»

Прикро нам було почути такі вислови від людини, в якій тече від діда-прадіда запорізька козака кров української землі, та сьогодні змінилась в антиукраїнця на подобиє москвина чи поляка. Мимохіть пригадується пісня: «Тепер я турок, не козак, . . у турка я перевернувся».

Хіба рештки кубанців в козакому об'єднанні під головуванням Головно, го Отамана Глазкова таки схочуть скорегувати помилки минулого та для добра Козакії, Кубані та України зревідувати дотеперішні погляди на базі науки і фактів, а не ідей без основ.

Дивно, що досі таких ворожих виступів у справі приналежности Кубані не заняв ні один донець, ні «лінієць» (московсько-мовний) Кубанської землі, а п. Білий, прізвище якого має вповні українсько-мовне звучання. Ну що ж, така вже наша доля, доки не станемо на власні державні ноги та не виховаємо свого нового державно-думаючого покоління. До того часу одні будуть боронити «неділиму» Росію, другі будуть хвалити братній «російський» нарід ВУССР. Та ще інші оборонять «Казакію», із козацьким народом який повстав . . . 1000 років тому! зачисляючи туди старих наших Русів чи Русичів Святослава Завойовника та його наслідників, які, опанувавши незаселену частину Таманського півострова з, під хазарського чи частинно й візантійського володінь та поселивши русинів сіверян (з Чернігівщини) в цьому районі, дали основи до повалення місцевого удільного Тьмутороканського Князівства із 940-ми роками. Як нам відомо Тьмутороканська Русь вже за Володимира Великого та

Ярослава Мудрого простягала на Тьмutorокань своє територіяльне володіння аж до гирла р. Куми при Каспійському морі, хоч Тьмutorокань була рівночасно в дуже тісних династичних та політичних зв'язках із Чернигівським Князівством, визнаючи примат Чернигова та всього Великого Київського престолу. Князь Мстислав Тьмutorоканський (†.1036) був навіть від 1024 р. на троні в Чернигові.

Наведений тут коротенько історичний факт аж із історії Кубанської землі IX—XI ст., хай буде ще одним опрокиненням одної тези Кубанських козаків про Козаків, які ніби «перші прийшли сюди в Кубань» (1792 р.) Запорожці, згодом Чорноморці прийшли на Кубанський низ другими або вдруге після русинів з Київської Руси середньовічних часів.

Думаю, не буду самотнім, хто відізветься на статтю козака чорноморця проти українців. Можливо, що інші дописувачі відізвуться по-своєму, іншим змістом та на інші теми козакознання. Але покищо хай ця стаття буде пригадкою кубанським козакам, що хоча в українському науковому світі багато спеціалістів, до козачих справ немає, все ж таки є такі, які зуміють впоратися із козачими претендентами до України яку максималістично видвигав політичний центр в Берліні у 1940 роках на сторінках козачого органу домагаючись приєднати до Великої Козакії все Запоріжжя по ріку Бог (південний Буг), де лежала тоді границя румунської Трансїстрії, по р. Тетерев на Волині) із включенням в Козакію всю козаку Київщину, Чернигівщину (та само собою Слобожанщину й Гетьманську Полтавщину. На річці Тетереви передбачалося мати границю Козакії із ... Польщею, даруючи їй польські зв'язельські поселення.

Даємо їм відповідь чи відсіч таку, якій ні відповіді, ні оборони з боку Козачого Політичного Центру не буде.

Наша порада козакам-самостійни-

кам — замість братися до дискусії за козачість Кубанського Краю, краще подбати б за козачість основної козачої території, де повинна народитись козача державність — це Донщини, де Козаків ще у 1926 році не було більше 1.400.000 тобто 31,6% бо решту творили поселенці москвини біля 1.700.000 душ, (адміністратори та індустріально-міський елемент), українці 28,3% тобто біля 968.000 душ та калмиків 1,8% тобто біля 58.000 душ.

Козакам самостійникам слід зрозуміти, що їхня національна проблема стоїть сьогодні на останньому пляні в усій так званій визвольній політиці сходу Європи, бо урядово їхні території навіть не мають статусу національного плеємного району, як його мають тунгузи чи зиряни в підарктичному просторі. Козачі землі національно гірше стоять, як території Удель-Урала (татарів, башкірів та поволжських фінів, де московський елемент, становить 50-60% всієї людности). Козаки, врешті, повинні бути свідомі того, що вони не мають в своєму сусідстві ні одного прихильного їм народу, який в певний скрутний час міг би їм допомогти. . .

Чи свідомі цього козачі провідники, що на їхній т. зв. національній території Козаки становлять між 3-3.600.000 козачого населення (разом із чорноморцями Кубані!) на 9.500.000 всієї людности всієї Козакії. Як може 1/3 людности диктувати свою волю 2/3 свідомим свого національного Я.?

Якщо б репатріювати козаких поселенців із Поуралля, Сибіру та Далекого Сходу, де може жити максимально 1.500.000 потомків колишніх Козаків, то «Козакія» могла б мати більше 4.700.000 козачого населення, тобто козаки творили б 50% всієї людности Козакії. Чи може бути толерована така держава Росією, для якої вихід до Ростовського порту Астрахані є питанням життя й великості.

Зражуючи собі українців, козаки пхають себе в пропасть російського моря, в якому їм спасення бути не

може, хіба животіння у формі Козачого російського військового стану. Бажають собі цього козаки-самостійники? Ось тому, повинні козаці політики яким доля їхньої батьківщини дорога, повинні во ім'я власної державної рації опрокинути провокативні статті, які загребують до решти всю суть козачого визволення та усамостійнення та є погребанням теорії про створення козачої державности на майбутнє.

(Вершком такого безглуздя можна вважати поміщену в червні 1972 р в часописі «Казак» ч. 122 статтю Н. Долгова на тему козацького — запорожського сепаратизму у 1918 р. за української гетьманської держави, змішуючи урядову особу гетьмана Павла Скоропадського, полк. Олександра Сахна — Устимовича (для організації «Вільного Козацтва» тобто відновлення старого Козачого (лицарського) стану у відновленій Гетьманській Українській Державі) із якимсь національно-сепаратистичним козачим рухом проти Української Держави за возз'єднання зі «Соборною» великою Козацією якої тоді не було та тяжко було собі уявити серед сильних промосковських течій московсько-мовних козаків Донщини та Кубанщини.)

І ще одна замітка на закінчення. Якщо «Козак» видається лише московською мовою, а має цей орган служити й Кубанцям, які становлять біля 50% всього населення Кубанщини, так чому як з правила немає українськомовних статей, а якщо такі є то лише в формі листів до українців з... поза

Кубані чи Козакії для зневаги чи поучень українців, (де знаходиться Україна). Від літ читаю всякі козачі публікації та все знаходжу українськомовні матеріали для анти-українських статей. Мабуть у козаків-самостійників українська мова ще не доросла бути мовою журналіста... Та її можна вживати лише до лайливих висловків?!

ЛІТЕРАТУРА

- БЕДРИЙ, А. В.: Завжди Соборність Нації. Вісник (суспільно-політичний місячник), рік XXII, ч. 4-5, Нью Йорк, 1968 ст. 21-23.
- БИЛЫЙ, И., Территория и население Казачьих Земель, Альманах Вольного Казачества, Прага, 1930, ст. 132.
- BILYJ, I.: Cossacks' struggle for freedom and Independence, London. 1954.
- БОХОТЕНКО, О.: Козацтво і Україна. Торонто, 1951, ст. 31.
- ДОРОШЕНКО, Д.: Історія України 1917-1923 (II-ге вид.) т. II, Нью-Йорк, 1954. ст. 195-200.
- ІВАНИС, В.: Боротьба Кубані за незалежність, Мюнхен, 1968. ст. 5-8.
- ІВАНИС, В., Кубань. Енциклопедія Українознавства т. 44, Париж — Нью-Йорк, 1962, ст. 1208-1217.
- КОРДУБА, М. Територія і Населення України, Відень, 1218, ст. 19.
- КОСВЕХА, М. О. й інші: Народи Кавказа, т. I (Акад. Наук СССР), Москва 1960, ст. 23-25.
- МІЛЛЕР М. і МАРКУСЬ В.: Донщина, Енциклопедія Українознавства, т. 2, Париж — Нью Йорк, 1955-57, ст. 516-580.
- СУРОВ, А.: Казаки, Енциклопедський Словар Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона, Т.В.С.П.Б.І.Б. 1894, ст. 790.
- ФРАНКО, П.: Огляд Території України після д-р С. Рудницького, Відень, 1921, ст. 15-17.
- МАНКОВСЬКИЙ, Л.: Козаки та Козацька проблема, Вісник, рік XXI, ч. I Нью Йорк, 1967. ст. 22-25.

НА 63-МУ РОЦІ ІСНУВАННЯ У.В.К.

ДВА НОВИХ КУРЕНІ

Завдяки наполегливому старанню Генерального Писаря як Голови Генеральної Булави УВК генерального хорунжого Михайла Ковальського та при допомозі сотника Дмитра Жили, 27-го червня 1979 року у Вінніпезі, Канада, засновано новий курінь УВК, що дістав чергове число 38. Патроном його обрано ім'я полковника Дмитра Вітовського.

Наказом Кошового Отамана ч. 5 з дня 10 вересня 1979 р. затверджено заснування цього куреня та вибрану на установчих зборах управу в такому складі: Отаман куреня чотовий Стефан Сивак, заступник Отамана сотник Дмитро Жила, писар — скарбник — адм. хорунжа Вікторія Сивак, контролери — козак Тарас Сивак та козачка Віра Сивак.

Заснування цього, родинного по своєму складу нового куреня, є знаменне ще й тим, що тепер УВК в своїй організаційній мережі досягло традиційного числа 38 куренів, як то було в стародавній славній Запорозькій Січі.

Як відомо, після зруйнування Запорозької Січі, частина запорожців подалася до Туреччини і там вони заснували Задунайську Січ, з якої частина козаків повернулася на Україну й з них на Кубані було утворено Кубанське козацьке військо, що відновило на своїй території назви запорозьких куренів та збільшивши їх на два курені. Таким чином у кубанських козаків було вже 40 куренів.

Щось таке твориться і у нас у Вільному Козацтві. Наші козаки, що перебувають у далекій Бразилії, по довгих стараннях Генерального Писаря

ген. хор. М. Ковальського в листах з Канади та при великій завзятій допомозі хорунжого Михайла Шевченка, дня 1-го серпня 1979 року, в Куритибі заснувався новий курінь ч. 39, який за свого патрона вибрав ім'я генерал-полковника Олександра Загородського.

Кошовий Отаман наказом чис. 6 з дня 14-го жовтня 1979 року затвердив заснування цього нового осередку УВК та склад вибраної його управи в такому складі: Отаман куреня — чотовий Андрій Чайка, писар — адм. хор. Михайло Шевченко, капелян — сотник-капелян протоєрей Микола Милусь, скарбник — чотовий Микола Яцишин і контролер — хорунжий Богдан Білинський.

Редакція «Українського Козацтва» щиро вітає заснування цих двох нових куренів УВК та бажає їхнім упрavam повних успіхів у їхній чинотснї а особливо — у їхній ідейно — освідомлюючій національно-традиційній діяльності.

Зокрема чекаємо одержання адрес їхніх членів з замовленнями для них і передплатами на наш журнал, що має бути постійним гостем в кожній козацькій родині. В цьому відношенні вже показав себе курінь ч. 39 в Куритибі де кожний член ще перед заснуванням куреня був нашим передплатником, а писар цього бразилійського куреня, крім того, замовив кільканадцять показових чисел «У.К.» для поширення його серед тамошнього українського суспільства та висловлює завзятю надію що в Бразилії наш рух Вільного Козацтва дасть ще може й кілька нових куренів. Щастя, Боже !

«УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО» НА СТУДЕНТСЬКІЙ РАДІОПРОГРАМІ

Українські студенти Іллінойського Університету в Чикаго, — брати Андрій і Микола Скиби, вже довгий час провадять радіопрограму на університетській радіовисильні кожної суботи аж півтори години від 12 до 1:30 год. по полудні під назвою «Привіт Україні». Їхня програма, не маючи нудних торговельних та інших сухих оголошень, просякнена молодечим патріотичним духом провадиться з бадьорим настроєм та часто прикрашується ширим гумором а то й сатирою особливо коли вони говорять щось на злобу дня української чикагської громади. Більшу ж частину програми заповняють українські народні, любовні та козацькі пісні й музика які дійсно розважають слухача і відривають від щоденної «суєти із суєт — всяческої суєти» та переносять його думки й спогади до далекої дорогої України. . .

Іноді наші молоді спікери читають уривки з українських патріотичних творів або статті з різних часописів українських і англійських про сучасні визначніші події з українського життя та з невпинної боротьби проти московського окупанта.

Останніми часами брати Скиби, (видко, що козацького роду), заінтересувались нашим журналом «У.К.» і з власної ініціативи на своїх радіогодинах прочитали для своїх слухачів три статті з «Українського Козацтва»: про заснування Запорозької Січі, про Гетьмана Конашевича-Сагайдачного, про «Участь Галичини в добі подій Гетьмансько-Козацької Держави» та про Козака Мамая. При тому, вони дуже гарно переплітали те читання козацькими історичними або побутовими піснями.

Розвиваючи свою українську культурно-освідмлюючу та розвагову «радіо-діяльність», брати Скиби, крім суботи дістали можливість поширити

свої радіомовлення ще й в середу на іншій висильні цілу годину від 9 до 10 години увечері.

• • •

Андрій і Микола Скиби є синами «соборної» родини, бо їхній батько походить з прикордоння Галичини й Буковини а мати — з Харківщини (Слобідська Україна).

В їхній праці на радіопрограмах їм помагають: сестра Галя Скиба та товаришки — подруги — Марта Коломиєць і Лариса Яскевич. Честь їм всім і слава !

Андрій і Микола студіюють в університеті: Андрій — соціологію й кримінологію, а Микола — славістику й антропологію. Перед тим кінчили Школу Українознавства при Соборі св. Володимира УПЦ в Чикаго.

Обидва вони є членами молодечої Організації ОДУМ. Андрій є «віцепрезидентом» спортивного товариства «Леви» в Чикаго.

• • •

Дуже цікаво й приємно слухати програми цього молодечого й веселого гуртка, що самотужки робить важливе діло не лише для розваги слухачів, але й для освідомлення їх в традиційно-національному і державницькому дусі.

Бажаю їм козацького завзяття для дальших успіхів у їхній радіомовній праці — як при виборі й оформленні змісту радіопрограми так і удосконалення української мови. Бо буває іноді, що читаючи статтю чи виголошуючи якесь повідомлення, вони часом затинаються або помиляються тоді як при висиланнях для англомовних слухачів, наші спікери говорять англійською мовою « як по маслі » . . .

Антін Кущинський

УКРАЇНЬКА РАДІОПЕРЕДАЧА В ГРЕНОБЛІ (ФРАНЦІЯ)

Заходами Громади «Відродження» та філії т-ва бувших вояків армії УНР і представництва Українського Вільного Козацтва, у п'ятницю 31-го серпня ц. р., в годині 7:40 ранку відбулась в радіо Альпи-Гренобль передача з нагоди 60-ліття визволення столиці України, Києва соборницькою армією під командою Головного Отамана Симона Петлюри.

Радіопередачу було закінчено піснею «Не пора», яку відспівів великий український хор під керівництвом диригента Антона Рудницького.

Про ту українську радіо-авдіцію французька преса подала докладну замітку.

З. Різник

КАЛЕНИК ЛИСЮК

Почесний Козак, сеньор УВК з 1917 року, Сотник Української Армії, Осаул Українського Вільного Козацтва, щиро дякує всім ВШановним приятелям і знайомим, що були ласкаві привітати його з нагоди його козацького віку 92 -ох років життя та подає свою теперішню адресу:

Mr. KALENIK LISSIUK
c/o Alta Loma Manor
9480 — 19-th St. Room 4.
ALTA LOMA, CALIF. 91701

На мою думку, найважливішим законом у всьому нашому законодавстві є той, що говорить про поширення знання серед народу. Немає більше тривалого фундаменту для забезпечення свободи й щастя.

Лише вільна преса гарантує всім правдиву безпеку. Ніхто не обстоїть силі публічної opinії, якщо вона має свободу вислову думок.

Д ж е ф е р с о н

«Частина твоїх друзів докоряють тобі, а частина хвалять; наближайся до тих, що докоряють і віддаляйся від тих що восхваляють.»

(Талмуд)

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

... «У наших днях еміграційного перебування, журнал «Українське Козацтво» є одним із кращих джерел для НАЦІОНАЛЬНОГО і КУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ, особливо української молоді. . . Українська молодь, одержавши такі повчаючі поради з «Українського Козацтва», напевно і нас старих згадає «не злим тихим словом», за виключенням тих, які ІСТИНУ уявляють собі «контраверсійністю» . . .

Денвер 12.X.1979 року

Пантелеймон Клименко

× × ×

... «Стверджую, що дуже все гарно реферовано і гарно видано кожне число «У. К.» . . .

Нью Йорк, 17. X. 1979

Дивізійник-Козак Роман Іваницький

× × ×

... «Журнал «У.К.» має бути і в дальшому, як і досі, шляхетним носієм козацьких ідей, як також шляхетно підходити до виникаючих час від часу внутрішньо-національно політичних питань на базі загальнонаціональній, аполітичній, як і годиться масстатично — державницькій думці українського козацтва.

Сила писаного слова Козацького Руху спочиває в щирості й шляхетності у відносинах до всіх українців як би вони собі не думали, бо це лицарська козацька місія сьогоднішнього часу. » . . .

Буенос-Айрес, 18-го жовтня 1979 р.

Максим Мировський

× × ×

... «В журналі знаходжу дуже цікаві статті, які перечитую своїй молоденькій доньці. . . »

Ванкувер, 16 жовтня 1979

Ольга Гайдимовська

× × ×

... «пишучи цього листа та думаю собі, гей гей милий Боже, яка то велика зміна, колись козаки жили своїм власним вольним життям на Хортиці, за порогами Дніпра-Славути, дихали свіжим воздухом безкраїх зелених степів України, а тепер, — живуть, чи пак доживають у великому місті як Шікаго, та дихають димом чужих фабрик, височезних коминів, і ніби вольні, працюють поневолі покинувши рідні степи, подались «добровільно» в ясир. Та чомусь хочу вірити, вже незадовго встане Україна, порве червоні московські пута і у наших безкраїх запачаних зелених степах відживе козацька слава, а з козацтвом і слава України, встане НАРОД, і піде у великий бій, останній вже бій, за честь за славу за НАРОД, і вже ніхто і ніколи не відбере від нас нашої слави, наших СТЕПІВ і наших належних нам свобод. Щастя нам у цьому Боже !

Залишаюсь з вояцьким привітом і належною пошаною до Вас і усіх наших дорогих побратимів, Ваш з любов'ю.

Піттсбург, Пенсильванія,

27-го жовтня, р. Б. 1979

о. Мирослав Глинський

ВІДИШЛИ У ВІЧНІСТЬ

КОЗАКА НЕСУТЬ...

*Козака несуть
І коня ведуть
Кінь головоньку клонить.
(Нар. пісня)*

Полк. д-р Осип Менцінський

Не вели вірного коня біля його домовини, але супроводили його на вічний спочинок: рідня, численні друзі, вихованці, ряди знайомих, своїх і чужинців, з похиленими головами, в пошані до покійного. Супроводили його в погідний зимовий день 10-го

липня 1979 р. не в рідній батьківщині, а в прибраній землі Західної Австралії, на кладовище Каракатта в Перті.

Сл. п. Осип Менцінський народився 9. 11. 1901 р. в Новосільцях біля Сянока в родині священика. Науку в перемиській гімназії перервав через воєнні події. В 1918 році, як 17-літній юнак, зголосився добровольцем до Української Галицької Армії і до кінця війни брав участь у визвольній боротьбі за Українську Державу. По програній війні закінчив гімназію матурою в 1922 році. Коли в листопаді того ж року польська влада зарядила набір української молоді до польського війська (мimo спротиву українців), Осип утік до Німеччини. В Кенігсбургу записався на медичний факультет і закінчив його. По проголошенні амністії польською владою, вернувся в рідні сторони, нострифікував медичний диплом у краківському університеті і відбув лікарську практику в Перемишлі. Одружився в 1934 р. з Марією Маринович, тіткою Мирослава Мариновича, зсудженого недавно советським судом за участь в Київській Групі Додержання Гельсінських Умов.

Як лікар, практикував покійний Осип у Сухоставі, Лютовських і Устриках Долішніх. В часі другої світової війни подався на еміграцію. У Німеччині працював лікарем у таборі Батгорн, а по закінченні війни в еміграційній комісії в Фаллінгбостел.

У серпні 1949 р. прибув з родиною

до Західної Австралії. Зразу працював лікарем у таборі іммігрантів у Кан-дердін, опісля в медичній лабораторії у Вуролу, а відтак в Департаменті Публічного Здоров'я в Перті до кінця 1975 року.

Громадська діяльність сл. п. д-ра О. Менцінського була різноманітна. Любитель музики і співу, він диригував хорами в різних місцевостях, почавши від ранніх років життя. Диригував також хорами в Перті, громадським і церковним. Важка недуга, що підкосила його при кінці червня ц. р., не дозволила йому докінчити приготувань до концерту 12-го серпня. Сам відзначався гарним баритоном, яким співав сольові партії на різних концертах. Також гармонізував українські пісні. Рівно ж любив театральне мистецтво. Підготував і режисерував не одну постанову в Перті, особливо в 50-их і 60-их роках. В 1950-их рр., серед важких умов, був головою Української Громади на протязі п'ять і пів років. За його головування покладено підвали під будову Народного Дому в Перті. Ще в квітні ц. р. репрезентував Громаду З.А., як уповноважений делегат, на З'їзді Делегатів СУОА в Сідней. Член майже всіх українських громадських організацій в Перті, він одночасно був як не в проводі, то в контрольних органах більшості з них. Здобуте знання і життєвий досвід спричинилися до того, що його участь у важливіших громадських починаннях була майже необхідна. Він ніколи не відмовляв допоміжній або поради, коли до нього зверталися.

Участь в Українській Дієвій Армії, в його ранньому віці, призвела до розвитку в його характері глибокого патріотизму, гарту духа і відданості в змаганнях за кращу долю народу. Звідси й бралось в нього замилювання до дисципліни та до пів-військових організацій. Покійний очолював місцевий Курінь Вільного Козацтва, як його отаман, і був головою сполученого з цим Куренем Союзу Українських Комбатантів. Крім цього був заступником отамана Паланки УВК на Австралію.

Любитель молоді, покійний був більше як 25 років учителем Рідної Школи та головою Стейтової Шкільної Ради. Близько співпрацював з Відділом СУМ-у, як виховник, викладач і голова Контр. Комісії.

Також був діяльний в житті УКЦеркви, а саме: провадив церковний спів і був головою Контрольної Комісії Братства.

За заслуги для української громадськості д-р О. Менцінський був відзначений почесним членством Української Громади З.А., СУМ і ЛВУ.

Характерним для громадського і державницького вироблення покійного було те, що він, будучи з переконання представником гетьманського руху, як правдивий державник, не вагався співпрацювати з іншими політичними середовищами, які стремлять до відновлення самостійної Української Держави, як з Т-вом Сприяння ДЦ УНР й Організаціями Визвольного Фронту.

То ж не диво, що в день його похорону зібралися українці Перту і прибули з інших місцевостей в такій кількості, як ніколи досі, хоч це був робочий день, щоби востаннє попрощати заслуженого діяча. В часі похоронної відправи в УКЦеркві Св. Івана Христителя, по обох боках домовини усталися почесні стійки сумівців і товаришів по зброї. Повінь вінків від організацій і приятелів вкрила не тільки похоронне авто а й доріжку від вулиці до церковних сходів. Одні представники організацій вносили й виносили на зміну домовину, інші маршували на цвинтарі двома рядами біля домовини. На чолі сумного, але величавого походу несли прапори: УВК, ЛВУ і СУМ. У похороні взяли участь також представники організацій інших народів, з якими співпрацював покійний.

Кінцеві молитви і проміння заходячого сонця прощали покійного Осипа, заки чужа, але гостинна, земля прийняла його тлінні останки. Число промов над відкритою могилою було обмежене.

Зараз після похорону відбулися в

залі парафії, старанням громадських організацій, поминки, в часі яких представники організацій і близькі співробітники Покійного ділилися спогадами про нього та старалися розрадити присутніх членів його родини.

Покійний Осип залишив вдову Марію, також віддану громадську діячку, сина Юрія, громадського і політичного діяча на терені Сіднею, дочку Зірку зам. Дошак, знану співачку, що торік об'їздила з власним концертом українські осередки в Австралії, і другу дочку Дарію, зам. Меклін також активну громадянку в Перті, а також численних внуків, які беруть участь в українських організаціях.

Нехай пам'ять про пок. д-ра Осипа Менцінського довго-довго зберігається між живими, а його трудолюбиве життя нехай світить прикладом для тих, що не використовують даних їм Богом талантів у такій мірі, як це робили покійний, та для нашої молоді, яку він виховував і любив.

Володимир Мандичевський

**СЛОВО ПРОЩАННЯ НА МОГИЛІ
ОТ. 7-го КУРЕНЯ УВК ПОЛК Д-РА
ОСИПА МЕНЦІНСЬКОГО
дня 10-го липня 1979 року.**

Прибита горем і смутком Родино Покійного! Посестри і Побратими УВК! Жалібна Громадо!

Дозвольте мені, в імені Служби Козацької Ідеї, попрощати дорогого

Побратима і Друга Отамана 7-го Куреня УВК і Голову Українських Комбатантів в Перті З. А. славної пам'яті, Полк. УВ в УВК д-ра Осипа Менцінського, який відійшов від нас У ВІЧНІСТЬ БОЖОЇ СЛАВИ.

Відходячи залишив по собі добре утоптані сліди по яких, колись, а може і скоро, наша молода генерація потрапить до хати батьків і буде мати в своїй хаті «СВОЮ ПРАВДУ І ВОЛЮ».

Прощаю Тебе, Отамане і дорогий Друже, від тих які не мали змоги прибути на сьогоднішню збірку прощання.

В заступництві, як Член Гонорової і Генеральної БУЛАВИ УВК, дозволю собі попрощати Тебе від цілої організаційної сітки УВК, за порогами Батьківщини, починаючи:

Від Кошового Отамана і кінчаючи членством шести Куренів УВК австралійської Паланки, від якої Тебе, з заетним духом в грудях, щиро прощаю. !

А зосібна від Твоїх Заступників і всіх решти членів Посестер і Побратимів НАШОГО 7-го Куреня ім. полк. Івана Богуна в Перті.

Прощай Дорогий Побратиме Отамане і без журби спокійно спи і о своїй милій ДРУЖИНІ пані Марії, Значковій УВК, та БАТЬКІВЩИНІ СНИ !

Хай привітлива австралійська земля для Тебе пуховою ковдрою буде !

Яків Різник полк. УВК

Отаман Паланки на Австралію

ПРО СВ. П. СТЕФАНІЮ ПАУШ

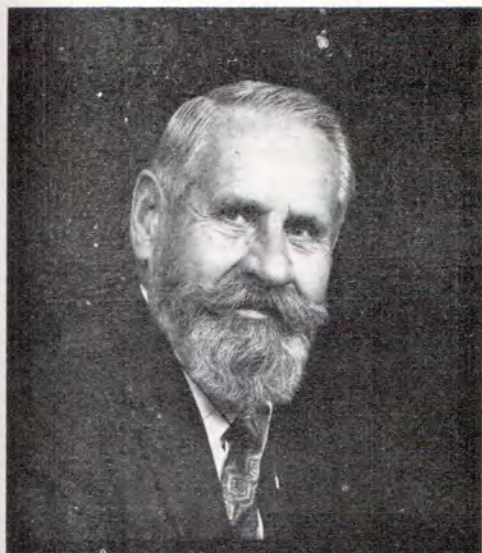
В числі 364 (56-57) нашого журналу за квітень-червень ц. р., було поміщено некролог по св. п. Посестрі Стефанії Пауш, в якому подано її життєвий шлях та багаті заслуги для української громади, серед якої їй приходилось перебувати і працювати на чужині для загальної Української Ідеї.

Належить ще згадати й підкреслити, що Вона, за свого трудолюбивого життя, останніми роками була діяльним членом Українського Вільного Козацтва та сумлінною і уважною передплатницею та читачкою «Українського Козацтва» і так була прикладом для інших.

Нехай же про неї на довго зберігається славна пам'ять!

Редакція і Адміністрація «УК»

МИХАЙЛО БОГОСЛАВСЬКИЙ

Управа Куреня УВК ч. 32 ім. Кошового Івана Сірка в Брізбані, Австралія, і все козацтво куреня, в глибо-

кому смутку і з болем в серцях, повідомляє всіх Побратимів УВК, що 18-го вересня 1979 року відійшов у вічність наш дорогий Побратим МИХАЙЛО БОГОСЛАВСЬКИЙ: проживши 73 роки многотрудного життя.

Народився Він на Україні, в Запоріжжі.

Поховано Його на цвинтарі Монт Граватт. Всі похоронні відправи довершив Капелян Куреня отець протоєрей Микола Сердюк.

Нехай чужа земля буде св. п. Побратимові Михайлові легкою.

Спочивай, Дорогий Друже, а ми Тебе пам'ятатимемо !

Управа Куреня

П.С. Св. п. Михайло Богославський перед смертю заповів, щоб про Його життя нічого не було опубліковано з важних на те причин.

.....

«Називати імена мертвих — це все одне, що повертати їх до життя».

(З старовинного єгипетського напису на пам'ятнику)

ДОБРОДІ НАШОГО ЖУРНАЛУ

які помагають видавати його без дефіциту і без жадних боргів, хоч кошти друку, паперу й поштових видатків ще й далі зростають:

Це передплатники які с в о є ч а с н о присилають пренумерати, точні кольпортери та жертводавці х о ч б и й н а й м е н ш и х фінансових дарів на пресовий фонд.

ВИКАЗ ПОЖЕРТВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД В ДОЛЯРАХ З.С.А.
за час від 1-го вересня до 31-го жовтня 1979 р.

НОВИЙ КОРОЛІВСЬКИЙ ДАР склав Отаман Паланки УВК на Австралію полк. **ЯКІВ РІЗНИК**, приславши з нагоди 75 років своїх уродин 100.00 дол. та окремо чергових 5.00 дол. Тепер загальна сума його дарів на пресовий фонд виносить суму доларів 551.36

Гаряче вітаємо Дорогого Ювілята та сердечно бажаємо Йому міцного здоров'я, щастя та козацького завзяття на многі, многі многі літа!

КОРОЛІВСЬКИЙ ДАР доповнила **МАРІЯ КЛЕПАЧІВСЬКА**, давши 5.00 доларів (Загальна сума її дарів на пресовий фонд 584.00 доларів).

НОВИЙ КНЯЖИЙ ДАР прислав **о. ВАСИЛЬ ІВАЩУК**, приславши 50.00 доларів. (Загальна сума його дарів на пресовий фонд 111.00 доларів).

КНЯЖИЙ ДАР доповнив **Д-р ПЕТРО ФЕЩЕНКО-ЧОПІВСЬКИЙ** приславши 10.00 доларів. (Загальна сума його дарів 120.00 доларів.)

ОКСАНА ЧЕРНИШ за продані її книжки «ТЕРНИСТИМ ШЛЯХОМ» дарувала на прес. Фонд 20.00 доларів

ЯК вияв **ЗАІНТЕРЕСОВАННЯ** нашим журналом, м-гр **ВОЛОДИМИР**

НИЧАЙ зложив на пресовий фонд 5.00 доларів.

Окремий дар від **МАРІЇ МЕНШІНСЬКОЇ** 5.00 доларів прислав проф. д-р М. Гадзінський.

В УЗНАННЯ ПРАЦІ РЕДАКЦІЇ «У.К.» прислали дари на пресовий Фонд в доларах ЗСА: Л. Карпій 18.40, Ів. Козяк 2.00, Н. Грейзер 13.53, П. Деряжний 11.30, М. Абрамович 22.38, П. Конопленко-Запорожець 15.00, Яр. Цвікілевич 7.00, Р. Іваницький 20.00, П. Слобідський 10.00, С. Гаєвська 5.00, Н. Онищенко 9.00, Іл. Шайдевич 10.00, М. Залозецький 10.00, Ів. Любусько 10.00, П. Швець 3.00, та по 1.00 доларів: Е. Кахникевич, Ст. Кологривенко, М. Білецький, інж. Ст. Голяш, А. Кобаса і Д. Гулич.

ВСІХ ДАРІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗА ЗГАДАНІ ДВА МІСЯЦІ ПОСТУПИЛО доларів - - - - - 372-61

ВСІМ ВШАНОВНИМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ КОЗАЦЬКЕ СПАСИБІ!

ДАЙ, БОЖЕ, ВАМ ЗДОРОВ'Я Й БАГАТО ЩАСТЯ!

Редакція та Адміністрація «У.К.»

Закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини підтримувати і далі наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому видання журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіциту ні жодних боргів, хоч кошти друку й поштові видатки ще далі ростуть.

Адміністрація «Українського Козацтва»

Надісланих, але не замовлених рукописів редакція не звертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріалів.

Редакція застерігає за собою право скорочувати матеріяли.

Матеріяли, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції.

ЗМІСТ ЖУРНАЛУ «УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО» ЗА 1979 РІК

До кожної статті подано чергове число журналу, яке в нашому кварталнику друковане в дужках, та сторінку того числа. Скорочення "об" означає сторінку на обкладинці журналу. Для скорочення подаємо прізвища авторів без титулів та рангів.

С т а т т і й д о п и с и

	журналу Число	рінка Сто-
Андрухів В. — Алькоголь найбільший ворог людства	54	69
Барка Василь — Козацька церква	54	20
Білан Іван -- Виборча система в Україні 1400-1700 рр.	56	14
Біловус Остап і Анастасія — Заповіді й постанови	54	70
Божок Григорій — Бій на Красному Полі під Хустом	54	39
Борівець Степан — Срібний ювілей	56	60
Брик Михайло — Манастир Святої Катерини	58	25
о.Б.П. — Українська Православна громада в Валей Суррей	58	38
Верига Василь — Хто завинив ?	56	52
Вітковський Юліян — Росія програє третю світову війну	54	66
Губчак Осип — Гетьман Богдан Великий і Гетьман Павло Відновитель	56	9
Губчак Осип -- Демографічна революція	59	30
Гулай Демид — Відродження Вільного Козацтва в Україні в 1917 році	59	6
Денисенко Юрій — Пам'ятний день куреня УВК ч. 33	58	36
Дорошенко Михайло — 3 літопису бувальщини роду Дорошенків	54	26
Дорошенко Михайло — 3 літопису роду Дорошенків	56	31
Дорошенко М. — Підземне летовище в Чорному Лісі	59	32
Дяченко-Кочман Олександра — Українська нар. ноша	58	29
Ірклівський Василь — Обставини виникнення козацтва	54	22
Ірклівський Василь — Постаня Січі та інших козацтв	58	5
Кирик Павло — Тінь Конашевича-Сагайдачного	59	20
Косенко Ніна — У Великодню ніч	56	48
Ко. Ів. — Відродження козацтва на Херсонщині	59	12
Коломієць Ждан — Свято Покрови в Сідней	54	71
Курилюк Євген — Спогад зв'язкового Армії УНР	54	55
Курилюк Євген — Опис прапора Коша УВК	56	38
Курилюк Євген — Полковник УГА Дмитро Вітовський	59	15
Кушинський Антін — Тарас Шевченко творець епохи	54	16
Кушинський Антін — о. Микола Литваківський	54	47
Кушинський Антін — Світлої пам'яті Ген. П. Шандрука	56	1
Кушинський Антін — Прапор Кошового Отамана УВК	56	36
Кушинський Антін — Парамілітарність, єдність і соборність в УВК	58	1
Кушинський Антін — Зі Святом Покрови Пресвятої Богородиці	59	2

Кущинський Антін — «Українське Козацтво» на студентській радіо передачі	59	43
Лехтер В. — Ідуть українські хлопці в армію служити	54	68
Лимаренко Д. — Південно-Західний Кіш Вільн. Козацтва	56	43
Липа Юрій — Одеська «Січ»	56	46
Лисак-Тивонюк — Історія однієї вояцької пісні	54	61
Ліщинський Михайло — Проблема московської агресії на вільний світ	54	63
Ляковський-Коломиєць Антін — Козацькі могили	56	19
М. — Народня картина «Козак Мамай»	58	8
Менцінський Осип — Концерт бандуристів в Сіднею	58	37
Мировський Максим — Спогад з Другої Світової війни	58	13
Павлюк Леонід — «Вакації»	59	23
Панченко Іван — Харківський Слобідський Кіш	54	38
о. Плічковський Никодим — Відданість своєму народові	59	16
Полтава Леонід — Про корабель «Мазепа»	56	23
Полтавець-Остриця Іван — Реглямент Українського Козацького Товариства	54	37
Рихтицький Любомир — Чорне море — Українське море	56	49
Рихтицький Любомир — Броди і українська зброя	58	23
Рихтицький Любомир — Київ — історична лекція	59	28
Різників Захар — З далекої Франції	56	61
Савицький Володимир — Дещо про правдиву дату хрещення України	54	13
Ско Тарас — Два запорожці	56	56
Сл. Бі — Участь Галичини в добі подій Гетьмансько-Козацької Держави	58	9
Ткачук В. — Курінь УВК ч. 5 ім. Гетьмана П. Орлика	54	73
Трембіцький Володимир — Український погляд на козацьку державність	59	34
Федоренко Петро — Посвячення прапора Коша УВК	56	39
о. Федорович Микола — Ми вороги ворогів Хреста	56	7
Хомора І. — 35-й курінь УВК «Поліська Січ» у сторіччя народження Симона Петлюри	58	33
З Новим Роком Божим 1979-им	54	2
Огляд провідних постанов про Українську державність в історичних актах нашого новітнього ренесансу	54	4
Про козацтво в інших виданнях	54	41
Про Козацтво в інших виданнях	56	25
Виписка із статуту У.В.К. 1935 року	58	прилога
Успіхи і відзначення членів УВК	58	31
Українська радіопередача в Греноблі	59	44
Два нових курені УВК	59	42
Документи про козацький стан	59	18

В і р ш і

Черінь Ганна — «Вісімдесят літ»	56	30
Пилипенко Лев — Ми є нескорені	56	36
Пилипенко Лев — Борітеся	58	24

Пилипенко Лев — Козацька слава	59	17
І. П.-О. — Український Козацький гімн	58	прилога
Цапко Докія — З Козацьким Святом Пречистої Покрови	59	1

Некрологи

Петро Болбочан	54	75
Вукол Дітель	54	76
о. Феодосій Діателович	54	77
Никифор Ткачинський	54	78
Антін Бабич	54	79
Константин Клепачівський	56	67
Наталія Ільчук	56	68
Стефанія Пауш	56	70
Роман Роменський	56	71
о. Микола Литваківський	58	41
Осип Менцінський	59	46
Михайло Богославський	59	49

Рецензії

Творчість Яра Славутича	54	74
The Poltava Affair	54	74
60-річчя Відновлення Гетьманської Української Держави	56	61
Французький трактат про козацьку націю	58	43
Кобзар П. Конопленко-Запорожець у 60-ліття тріумфу	58	45
Joseph Bilovus — «Brief outline of Ukrainian History	58	46
Альбом Школи Кобзарського Мистецтва	58	47
Оксана Черниш — «Тернистим шляхом»	58	47

Ілюстрації

Гетьман Петро Дорошенко	54	об. 1
Христос Родився !	54	1
На Свят Вечір в гості	54	2
Шапка Мономаха	54	12
Відбитка обкладинки книжки — «Гісторія Ксіонжонт і Крульув польських	54	13
Тарас Шевченко	54	16
Михайло Дорошенко	54	26
Іван Полтавець-Острияниця	54	37
Запорозький Собор в Самарі	54	44
Володимир Папірчук	54	46
Матвій Суржко	54	46
о. Микола Литваківський з паніматкою Наталією	54	49
Родина Литваківських	54	49
Наталія Литваківська	54	49
Марко Литваківський	54	49
Передіча прапора 3-ої Залізної дивізії до музею в Бавнд Брук , Нью Джерзі	54	51
Вмуровання пам'ятної плити в церкві Св. Софії в Чікаго	54	41

Зрушення землі для будови собору Св. Покрови в Дітроїті	54	52
Зрушення землі для будови собору Св. Покрови в Дітроїті (друга)	54	52
Мурований собор Св. Покрови в Дітроїті	54	53
Евген Курилюк	54	56
Зі свята Покрови в курені число 33	54	71
Курінь УВК ч. 9, в Ютиці	54	73
Генерал Павло Шандрук в українській уніформі	56	об. 1
Генерал Павло Шандрук в цивільному одязі	56	1
Гетьман Богдан Хмельницький	56	9
Гетьман Павло Скоропадський	56	11
Мурована церква Св. Георгія на острові Журавлісі	56	19
Саркофаг з останками героїв Берестечка	56	22
Корабель вітрильник «Мазепа»	56	24
Прапор Коша УВК чільна сторона	56	36
Прапор Коша УВК друга сторона	56	37
Посвячення кошового прапора	56	39
Посвячення кошового прапора (друга)	56	40
Кошовий Отаман П. Федоренко присягає на прапор	56	41
Промова о. прот. Ф. Легенюка по посвяченні прапора	56	42
Ініціатор кошового прапора Микола Янов	56	43
Виконавець кошового прапора Теодор Бабюк	56	43
Осип Івах-Байда з дружиною Стефанією і дочкою Лесею	56	60
Константин Клепачівський	56	67
Наталія Ільчук	56	68
Стефанів Пауш	56	70
Мапа Вольностей Запорозьких козаків	58	об. 1
Мапа У.В.К. 1917-18 рр.	58	прилога
Історичний Манастир Св. Катерини під горою Сінаєм	58	26
Історична фортеця «Массада» в Ізраїлі	58	28
Олександра Дяченко-Кочман	58	29
Симон Петлюра	58	33
Святочна президія куреня УВК ч. 33 в Лікомбе	58	36
о. Микола Литваківський	58	41
Кобзар Павло Конопленко-Запорожець	58	45
Михайло Богославський	59	49
Козак (рисунок Е. Козака)	59	5
Дмитро Вітовський	59	об. 1
Образ Покрови Пресвятої Богородиці в Буенос-Айресі	59	1
Полковник д-р Осип Менцінський	59	46
Полковник Яків Різник	59	16
Каленик Лисюк	59	44

ЩЕ ДЛЯ КОЗАЦЬКОГО ЮНАЦТВА

Дмитро Тягнигоре

ДІВОЧЕ СЕРЦЕ

На окраїні Київщини проживала в своєму хуторі вдова сотника Мотря Черниш з донькою — одиначкою Галяю. Щедра доленька обдарувала Галяю вродою. Здається, від десятих надібрала, а їй додала. Не вживала Галя ніяких фарб до личка, — воно завжди палало природнім рум'янцем. Гарні тоненькі брови прикрашували карі очі які завжди світилися цікавістю і добродушністю. Usta були рожеві-рожеві, неначе з чистого коралю. Було, як вдягнеться в аксамитну корсетку розшиту золотом і сріблом, на шию надіне разки намиста з дукачами, а в буйну косу вплете рожеву стрічку, то хоч образ з неї малюй. Тільки на нашій Україні може виплетатись така краса.

Не одну стежечку до хутора витоптали козаки, аби здобути Галине серце. Приїзджали красуні в дорогій одежі ще дорожчий зброї, так що ж: як гляне на котрого Галя, а він і затремтить, неначе тая пташка, що в сільце попалась, і своє серце до її ніг кладе. Розтопиться, мов той віск на вогні! А вона всміхнеться, головкою покрутить і з нічим відправляє.

Химерна була.

Журилась мати щоб та краса-врода не минулась, бо вже двадцятую весну Галя зустрічала. Не раз говорила:

— Вибери, доню, котрого.

— Ні один мені, до серця не припав, — відповідала Галя. — Моя краса-врода їх чарує, коли ж бо ні один з них мене не причарував. Серце мамо, знає кого вибрати і покохати має.

Ото одного дня дався чути на вулиці тупіт, а за хвилину до воріт підїхав молодий козак. Так, ані гарний ані поганий з лица. Мужньої постави, в приношеному одязі і зброї проста на нім. Привітав Мотрю, яка вешталась по подвір'ю і попросив напиться води.

Подивилась Мотря на козака і подумала собі:

— Задурно ти, козаченьку, свого коня гонив. Не такі як ти, сюди заїжджали води пити і, пили чи не пили, зі спрагою ще більшою відїжджали.

Все ж таки попросила козака до світлиці і почала розпитувати; хто він і звідки.

— Звусь я Василь Кукубенко, — почав розповідь козак. — Живу верст двадцять звідсіля, на хуторі з мамою Ганною, вдовою. Я одинак.

На цю хвилю увійшла до світлиці Галя. Василь встав з повагою, низько вклонився і не звертаючи на Галяю найменшої уваги, продовжував розмову з Мотрею. Це вразило Галяю в саме серце!

Що ж це таке? — подумала Галя. — Та ж уже не один козак-красунь в дорогій одежі тут побував і як уздрів мене, то очей був нездібний відірвати і язик йому задубів, а цей не звертає на мене найменшої уваги; неначе я наймичка, або маленька дитина. Та ж перед ним стоїть ославлена на цілу округу красуня багачка Галя Черниш!

Чує Галя як серце в грудях чогось так болісно забилося. Заметушилась по світлиці, поправляючи прикраси на стінах. А Василь тимчасом про поважні справи оповідає. Про те як ляхи над Україною панують і знущаються над нашим народом. А очі так і загаряються відвагою і гнівом.

— Спалахне ще раз велика пожежа — каже Василь. — Або добудем, або вдома не будем!

Слухає Галочка ці оповідання, забула й за свої чари, а серце дівоче стукотить у грудях і рветься до того козака-лицаря, борця за волю народу. Таким мидим та любим він для неї став. Чарувала дівонька чарувала, та й сама на невідомі чари попала. Чудне

серце дівоче...

Заходилась Мотря угощати Василя, та й не водою, а медом-вином і доброю закускою. А коли вийшла з світлиці, то Галя слідом за нею.

— Мамо, запитайте його чи він жонатий, чи може має суджену.

— Добре, добре, запитаю, — сказала Мотря і всміхнулася.

Скінчилась гостина, Василь подякував, а Мотря й каже:

— Кланяйся від мене мамі, бо ми з нею добре знайомі. Покійний твій батько і мій чоловік були товаришами січовими... Може маєш, Василю, суджену, то й на весілля колись запросиш.

— Ні, пані-матко, — відповів Василь. Судженої ще не маю. Не такий тепер час, щоб про такі справи думати та в любощах потопати. Треба думати, щоб неволю прокляту скинути і до того сили-рук, а то й життя віддати: щоб діточки на світ не родились рабами, а вольними.

— Приїжджай, Василю, ще коли до нас, — вирвалось з уст Галі. Сказавши це, ціла затремтіла і засоромилась.

— Як буде коли нагода і якщо вороги не зітнуть голови, то може й заїду, з усмішкою сказав Василь і відійшов.

Довго дивилась Галя у степ, аж доки Василь не скрився за обрієм. Думала, що обернеться, погляне на неї. Та ні, понісся на своєму вороненькому, наче стріла. Лицарь козак... Тільки такого її серце може кохати. І воно щиро покохало Василя.

— Що ж, доню, — сказала Мотря, — чарувала ти усіх, але сьогодні, здається, Василь тебе причарував.

— Ох! Причарував, мамцю, — відказала Галя. — Та й не любощами, а смиренністю своєю, лицарською вдачею. Я ж козачка, в моїх жилах тече кров батька, запорожця-лицаря, який зложив свою голову в битві з ворогами. То ж моїм чоловіком має бути лицар, а не м'якушка, який від дівочого погляду забуває, що в нього є язик в роті.

— Правда твоя, доню, — відповіла

Мотря. — Василь є чесного козацького роду, мудрий і розважний. Вони багаті люди, але ти бачила: одягнений простенько, не чвануватий, як другі. Хто знає, може це твоя доленька.

З того дня посумніла Галя, веселих пісень не співала, лишень за Василя думала, у своїм серденьку його носила.

Проминув місяць. Нудилась Галя, у степ поглядала, Василя очікувала — та він не приїжджав.

— А може має другу, — виринула іноді гадка в Галі. — Та ні, цього не може бути, серцем чую, що він буде мій.

Ще за тиждень рознеслась вістка, що козаки сточили з ляхами криваву битву.

Затремтіла Галя:

— Тож у тій битві, без усякого сумніву, бере участь Василь Кукубенко. Від наслідків війни і якщо Василь залишиться в живих залежить моя доля.

За пару тижнів, в яких дванадцять верстах від Чернишів: відбулася завзята битва козаків з ляхами. Розбиті ляхи рятувались утечею, але й немало козаків зложили свої голови за рідну землю. Багато було ранених, яких кинулись рятувати дооколичні селяни.

До хутора Чернишів зайшло двох козаків за поживою; від них довідалась Галя про вислід битви, та що Василь Кукубенко тяжко ранений і перебуває на поблиському хуторі.

— Мамцю, — звернулась Галя до Мотрі, — їдьмо, і заберім Василя сюди. Я буду його доглядати, ночей не досиплятиму, бо він вартий того. Лицарю мій, я не дам тобі вмерти! Я твої рани слізьми своїми перемивати му. Спішім, мамцю скоріше!

Поїхала Мотря з Галею на розшуки Василя. Допитались, де лежить ранений Василь і забрали на свій хутір. Коли тяжко ранений опритомнів, то першими його словами був запит:

— Чи подолали ворога?

— Подолали, мало хто врятувався, — відповіла Галя.

— А, де ж це я? — Знову запитав Василь.

— У Черниші, Василю, дояких ти недавно заїжджав, — лагідно відповіла Галя, а серце так забилося у грудях.

— Пригадую собі. Це ти Галю? — запитав Василь.

— Я. Василю. Лежи спокійно, бо рани твої тяжкі, але загоюються, — відповіла Галя. — Наш пасічник, старий Омелько, перемив їх, намастив і казав, що поволі видужаєш.

— Дякую тобі, Галю, за добре серце і за турботи, — ледви вимовив Василь і впав у забуття.

Другого дня приїхала його мати, хотіла забрати сина, та Галя з Мотрею упросили, щоб лишився, бо тяжко раненого небезпечно перевозити по бездоріжжю, а Галя буде доглядати хворого, а дід Омелько буде лікувати зіллям, бо вже не одного виліку-

вав, як перебував ще на Січі.

Отож, лікували Василя: Омелько зіллям та мастями, а Галя карими оченятами та палким серцем.

І, як його при таких лікарях не видужати?

Виздоровів Василь. Був радий, що виконав обов'язок перед батьківщиною, то ж тепер мав право і про суджену подумати.

Не довго думав і шукав, бо ж вона біля нього невідлучно була і в очі любо заглядала.

Прибули до Чернишів свати, справу полагодили, гарні рушники дістали, а за місяць Василь і Галя на рушник в церкві Божій стали.

Цікаве дівоче серце: для багатьох холодне, і для одного вогнем запалахкотить.

(Укр. Прав. Нива 195/96)

× × ×

«Спочатку належить знищити небезпеку, щоб не боятись її потім»

Шекспір

.....

«Коли разом всім народом дихнути — то ураган буде».

(Східня приповідка)

.....

«Перешкода мене не зігне. Кожну перешкоду поборювати настирливістю.»

(Леонардо да-Вінчі)

.....

«Не рви нечемно нитки дружби бо коли прийдеться знову її зв'язувати, то лишиться вузел.»

(Індійська мудрість)

.....

Ознакою досконалости являється уміння переносити недосконалість інших.

